

4. MATERIAŁ NAUCZANIA

4.1. Zasady przewozu osób i ustalania opłat za przewóz

4.1.1. Materiał nauczania

Rozkład jazdy

Cechą charakterystyczną transportu kolejowego jest konieczność zsynchronizowania ruchu wszelkiego rodzaju pociągów. Wymaga to dokładnego określenia terminów odjazdów i przyjazdów pociągów zawartych w rozkładzie jazdy.

Rozkład jazdy pociągów jest podany w układzie tabelarycznym i jest poprzedzony mapką schematyczną rejonu komunikacyjnego. Obszar Polski jest podzielony na sześć okręgów komunikacyjnych.

Rys. 1. Podział na okręgi komunikacyjne [20, s. 8]

Na liniach o dużej liczbie pociągów układ jest jednokierunkowy, tzn. na osobnej tabeli podany jest rozkład jazdy „tam” i na osobnej „z powrotem”, a nazwy stacji i przystanków umieszczone są z lewej strony. Rozkład jazdy na takich tabelach należy odczytywać od góry do dołu. Na liniach o małej liczbie pociągów zastosowano układ dwukierunkowy, tzn. nazwy stacji i przystanków umieszczono pośrodku tabeli, rozkład jazdy w kierunku „tam” po lewej stronie, a w kierunku powrotnym po prawej stronie. Na takich tabelach rozkład jazdy w kierunku „tam” należy odczytać od góry do dołu a „z powrotem” od dołu do góry, zgodnie z kierunkiem strzałek, umieszczonych obok nazw stacji.

Każda tabela rozkładu jazdy opatrzona jest numerem kolejnym, umieszczonym w tytule obok nazwy linii z lewej strony i powtórnym w lewym lub prawym górnym rogu każdej stronicy. W alfabetycznym spisie stacji i przystanków obok nazw podano oznaczenia zakresu obsługi podróży oraz numery tabel, na których znajdują się te stacje i przystanki. Te same numery powtarzane są na właściwych liniach i mapach schematycznych rejonów komunikacyjnych.

Tabele rozkładu jazdy pociągów oznaczono numerami trzycyfrowymi rozpoczynającymi się od pełnych setek (100, 200, 300, itp.), na których pierwsza cyfra odpowiada numerowi okręgu komunikacyjnego w Sieciowym Rozkładzie Jazdy Pociągów.

W nagłówkach tabel umieszczona jest informacja o pociągu, gdzie podane są numery i rodzaje pociągów, umieszczono też różne znaki i skróty, których znaczenie podano na początku rozkładu lub których znaczenia należy szukać na dole tabeli.

Pod nagłówkiem w kolumnie pierwszej wykazane są odległości w kilometrach, w kolumnie drugiej nazwy stacji i przystanków osobowych, a w następnej kolumnie rozkład jazdy pociągów. Czas przyjazdu i odjazdu pociągów napisany drukiem pochyłym oznacza, że jest możliwość połączenia z przesiadką, a drukiem prostym, jeżeli pociąg zdąża w kierunku tej stacji bezpośrednio.

Numery przy stacji na tabelach oznaczają numery tabel zawierających szczegółowy rozkład jazdy najbliższych pociągów jadących na przyległych odcinkach w danym kierunku oraz pociągów bezpośrednich na dalszej drodze ich przejazdu. Nazwy stacji leżących poza odcinkami linii oznaczonych w tytule oraz nazwy stacji, do których lub, z których zdążają pociągi, podane są drukiem pochyłym (kursywą).

W tabelach rozkładu jazdy tłusty druk godzin i minut oraz numerów pociągów oznacza pociągi: Eurocity, Intercity, ekspresowe i pospieszne, a chudy druk godzin i minut oraz numeru pociągu pociągi osobowe.

Odszukiwanie czasów odjazdu i przyjazdu pociągu na dowolnej stacji

W alfabetycznym spisie stacji i przystanków wyszukujemy żadaną stację i według numeru, umieszczonego obok tej nazwy odnajdujemy właściwą tabelę rozkładu jazdy. Na wyszukanej tabeli znajdujemy tę stację i z umieszczonych na wprost niej danych liczbowych w pionowych rubrykach rozkładu jazdy wybieramy czas przyjazdu lub odjazdu wybranego pociągu.

Ustalanie drogi przejazdu

Jeżeli wybieramy się w podróż do miejscowości oznaczonej na mapie, to na podstawie mapy wybieramy kierunek jazdy najbardziej nam odpowiadający i wynotowujemy numery tabel linii, po której zamierzamy jechać. Przeglądając kolejno wynotowane tabele, wybieramy pociągi najbardziej dogodne. Jeżeli natomiast zamierzamy udać się pociągiem do miejscowości mało znanej i stacja – cel naszej podróży – nie jest oznaczona na mapie, wówczas posługujemy się alfabetycznym spisem stacji, w którym wyszukujemy stację i według umieszczonego przy niej numerze odnajdujemy właściwą tabelę, zawierającą potrzebne dane. W przypadku, kiedy stacja wyjazdu i stacja docelowa znajdują się w tym samym okręgu komunikacyjnym, co łatwo stwierdzić na podstawie pierwszych cyfr numerów tabel, to możemy skorzystać ze schematu właściwego okręgu, a jeżeli stacje te leżą w różnych okręgach, to posługujemy się dołączoną mapą i wybieramy kierunek jazdy, tak jak podano wyżej, wynotowując kolejno numery tabel itd.

Nie zawsze droga najkrótsza jest najszybsza. Zdarzyć się może, że przez wybranie drogi okężnej (droższej) zyskujemy na czasie, albo też mając do dyspozycji pociągi bezpośrednie zapewniamy sobie wygodną podróż i unikamy kłopotliwych przesiadek.

Na sieci PKP działa obecnie kilka spółek świadczących usługi przewozowe. Są to:

- PKP Intercity, działające na terenie kraju i Europy,
- PKP Przewozy Regionalne, działające na terenie całego kraju oraz:
- PKP Szybka Kolej Miejska w Trójmieście,
- PKP Warszawska Kolej Dojazdowa,
- Koleje Mazowieckie – KM,
- PCC Rail,
- SKM Sp. z o.o. w Warszawie, działalność ich jest ograniczona terytorialnie.

Przepisy przewozu osób i rzeczy przez przewoźników kolejowych określa Ustawa – Prawo Przewozowe oraz kilka innych ustaw i rozporządzeń regulujących m.in. uprawnienia do przejazdów ulgowych. Każdy przewoźnik ma ponadto własne szczegółowe taryfy opłat.

Przewoźnik jest obowiązany do przewozu osób i rzeczy w zakresie swojego działania. Zakres ten jest podany do publicznej wiadomości.

Przewoźnik jest zwolniony z obowiązku przewozu, jeżeli:

- zachodzą okoliczności uniemożliwiające przewóz, których przewoźnik nie mógł uniknąć ani zapobiec ich skutkom,
- klient nie zastosował się do przepisów przewozowych,
- ze względu na przewożony przedmiot nie ma możliwości jego przewiezienia przy użyciu posiadanych środków i urządzeń transportowych.

W punktach odprawy osób przewoźnik ogłasza:

- rozkład jazdy pociągów,
- informacje o cenach biletów, warunkach sprzedaży biletów oraz godzinach otwarcia kas biletowych.

Przewoźnik informuje podróżnych oraz osoby oczekujące na dworcach o zaistniałych przeszkodach w przewozie i opóźnieniach w kursowaniu pociągów, podaje do wiadomości przyczyny przeszkody lub opóźnienia oraz przewidywany czas ich trwania. W czasie przewozu informacji udziela personel obsługujący pociąg.

Umowę przewozu zawiera podróżny przez nabycie biletu na przejazd u danego przewoźnika. Bilet na przejazd jest dowodem zawarcia umowy przejazdu, dokumentem uprawniającym do korzystania z oznaczonych w nim świadczeń przewozowych (trasy przejazdu, rodzaju pociągu, klasy wagonu, ulg, itp.) oraz dowodem zapłaty należności. Nabycie w przedsprzedaży biletów do kasowników lub nabycie biletu u innego przewoźnika, niż ten który ma realizować przejazd nie jest równoznaczne z zawarciem umowy przewozu. Zawarcie umowy następuje z chwilą skasowania biletu w kasowniku lub ostemplowania w kasie biletowej.

Bilety na przejazd

Sprzedaż biletów prowadzą kasy na stacjach i przystankach kolejowych i kasy innych podmiotów upoważnionych przez przewoźników. Na niektórych przystankach osobowych kasy prowadzą sprzedaż biletów w ograniczonym zakresie, m.in.:

- tylko do określonych stacji,
- dla określonych rodzajów pociągów lub przewoźników.

Podróżny, który w chwili rozpoczęcia przejazdu nie posiada ważnego biletu na przejazd, może go nabyć w pociągu, pod warunkiem, że brak biletu zgłosi personelowi obsługującemu pociąg przed wejściem lub niezwłocznie po wejściu do pociągu do pierwszego wagonu z miejscami do siedzenia licząc od czoła pociągu. Nie dotyczy to osób odbywających podróże w pociągach EC i IC. Za wydanie biletu w pociągu pobiera się opłatę dodatkową, chyba że podróżny nie mógł wcześniej nabyć biletu z przyczyn występujących po stronie przewoźnika, w szczególności jeżeli rozpoczyna przejazd na przystanku, na którym nie jest prowadzona sprzedaż biletów lub sprzedaż prowadzona jest w ograniczonym zakresie.

Bilety na pociągi Intercity można nabywać również przez Internet, wymagane jest wtedy wydrukowanie biletu przez nabywcę, chociaż w innych krajach wystarczy podanie kontrolującemu numeru transakcji.

Bilety mogą być imienne (na okaziciela, np. miesięczne) lub bezimienne, np. jednorazowe lub strefowe. Z punktu widzenia uprawnień podróżnego bilety mogą być normalne i ulgowe, uprawniać do przejazdu jednorazowego lub wielokrotnego na określonym obszarze. Każdy bilet na przejazd zawiera następujące dane:

- nazwę stacji wyjazdu i przeznaczenia,
- nazwę przewoźnika,
- drogę przejazdu i klasę,
- odległość taryfową w kilometrach,
- uprawnienia do ulg,
- wysokość opłaty za przejazd,
- datę wskazującą pierwszy dzień ważności biletu,
- czas ważności,
- numer i serię biletu,
- jeżeli wymagana jest rezerwacja to dokładne określenie wagonu i miejsca.

Zasady sprzedaży biletów

Kasy biletowe sprzedają bilety na przejazd od stacji własnej lub wskazanej przez podróżnego, na której zatrzymuje się pociąg danego rodzaju:

- na przejazd w dniu wydania biletu i do:
- 7 dni naprzód w relacjach na odległość do 100 km w jedną stronę, z wyjątkiem biletów z ceną zryczałtowaną na przejazd w obrębie niektórych aglomeracji miejskich określonych w taryfie,
- 60 dni naprzód w relacjach na odległość ponad 100 km w jedną stronę.

Na stacjach, na których kasy biletowe obsługiwane są przez dyżurnych ruchu lub przez dróżników przejazdowych, kasy mogą być zamykane na 10 minut przed odjazdem pociągu.

Podróżny powinien:

- sprawdzić, czy dane zawarte na bilecie są zgodne z jego żądaniem,
- dbać o to, aby wsiąść do właściwego pociągu, przesiąść się i wysiąść na właściwej stacji.

Termin ważności biletów

Termin ważności biletu oznaczony jest na bilecie i w zależności od odległości taryfowej wynosi:

- dla biletów na przejazd w jedną stronę:
  - na odległość od 1 do 100 km – 1 dzień,
  - na odległość powyżej 100 km – 2 dni,
- dla biletów na przejazd „tam i z powrotem”:
  - na odległość 1 do 100 km – 1 dzień,
  - na odległość ponad 100 km – 4 dni.

Podróż powinna być rozpoczęta w pierwszym dniu ważności biletu. Natomiast wyjazd na podstawie biletu ważnego na przejazd w jedną stronę oraz wyjazd w kierunku „tam” na podstawie biletu ważnego na przejazd „tam i z powrotem” na odległość do 100 km powinien nastąpić w strefie czasowej (godzinie wyjazdu) oznaczonej na bilecie, dotyczy to także biletów wycieczkowych.

Przerwy w podróży na podstawie biletu na przejazd na odległość do 100 km nie są dozwolone. Za przerwę w podróży nie jest uważane przesiadanie się do najbliższego pociągu jadącego w kierunku stacji przeznaczenia, jeżeli pociąg którym rozpoczęto podróż nie dojeżdża do tej stacji. Podróż powinna być ukończona do godz. 24.00 ostatniego dnia terminu ważności biletu. Jeżeli podróżny rozpoczął podróż lub wznowił ją po przerwie ze stacji pośredniej – innej niż stacja miejscowości wyjazdu, w takim terminie, że ukończenie jej w terminie ważności biletu nie jest możliwe, to może on dojechać do najdalej na drodze przejazdu położonej stacji (przystanku), na którym pociąg zatrzymuje się według rozkładu jazdy po raz ostatni przed północą ostatniego dnia ważności biletu.

Podróżny z biletem o jednodniowym terminie ważności, jeżeli rozpoczął przejazd w dniu ważności biletu lub w strefie czasowej oznaczonej na bilecie, może dojechać do stacji przeznaczenia nawet po północy, pod warunkiem, że odbywa przejazd bez przerwy.

Przesiadanie podróżnego z jednego pociągu i oczekiwanie na przybycie najbliższego pociągu zdążającego do stacji przeznaczenia nie oznacza przerwy w podróży. Przerwa w podróży musi wynikać z inicjatywy podróżnego, a nie z rozkładu jazdy pociągów. Przesiadki, gdyby ich było nawet kilka, a wynikają z rozkładu jazdy nie odpowiadają pojęciu przerw w podróży. Jeżeli ukończeniu podróży w terminie ważności biletu przeszkodziło opóźnienie pociągu zdążającego do stacji przeznaczenia, podróżny może opóźnionym pociągiem dojechać do tej stacji po północy ostatniego dnia terminu ważności biletu. Podróżny podążający opóźnionym pociągiem na przesiadkę, proszony jest o zgłoszenie się do drużyny konduktorskiej, aby uzyskać informację o możliwości kontynuowania podróży.

Podróżny bez biletu

Za podróżnego bez ważnego biletu uważa się podróżnego, który:

- a) nie okazał:
  - biletu na przejazd lub ważnego dokumentu poświadczającego uprawnienie do bezpłatnych przejazdów,
  - ważnego dokumentu poświadczającego uprawnienie do korzystania z biletu ulgowego,
  - dopłaty za przejazd w pociągu objętym dopłatą uprawniającą łącznie z biletem (dokumentem poświadczającym uprawnienie do bezpłatnego przejazdu) – do przejazdu w danym pociągu, dniu, relacji, nawet jeżeli cena okazanego biletu na przejazd jest wyższa od sumy należności za bilet i dopłatę za przejazd w danym pociągu objętym dopłatą,
  - okazał bilet abonamentowy bez zalegalizowania przez kasę biletową,
- b) przekroczył zakres uprawnień określonych w bilecie, w ten sposób, że:
  - odbywa przejazd w wagonie klasy wyższej lub w pociągu o taryfie wyższej, a cena posiadanego biletu jest niższa od ceny biletu na przejazd w danym wagonie lub pociągu, z wyjątkiem biletów komunikacji międzynarodowej, które niezależnie od wysokości ceny są ważne na przejazd w każdym pociągu, w klasie na którą zostały wystawione,
  - nie rozpoczął lub nie zakończył podróży w terminie ważności biletu,
  - odbywa przejazd na podstawie biletu na odległość do 100 km po dokonaniu przerwy w podróży,
  - korzysta z biletu okresowego imiennego wystawionego dla innej osoby lub bez dopełnienia określonych w nim warunków, chyba że dopełni ich w trakcie kontroli biletów,
  - odbywa przejazd na podstawie nie skasowanego biletu strefowego do kasowników lub z wpisaną na nim odręcznie datą,
  - nie zgłosił konduktorowi zamiaru przejazdu drogą dłuższą niż wskazaną na bilecie, a należność za ten przejazd jest wyższa (zgłoszenie tej zmiany powinno nastąpić najpóźniej na stacji pośredniej, przed rozpoczęciem przejazdu na tej drodze).

Wyznaczanie, zajmowanie i rezerwowanie miejsc

W pociągach pasażerskich wyznacza się miejsca dla:

- podróżnych z dziećmi w wieku do lat 4 i kobiet ciężarnych,
- inwalidów.

Miejsc przeznaczonych dla wyżej wymienionych podróżnych nie wyznacza się w pociągach objętych dopłatą (EC, IC, Ex) oraz w pociągach pospiesznych objętych rezerwacją miejsc.

W zależności od rodzajów wagonów znajdujących się w składzie pociągu dla podróżnych z dziećmi w wieku do lat 4 i kobiet ciężarnych wyznacza się:

- w pociągach zestawionych z wagonów z przedziałami:
  - w jednej relacji – dwa przedziały klasy 2 i jeden przedział klasy 1,
  - w więcej niż jednej relacji – po jednym przedziale klasy 2 i klasy 1 w każdej relacji,
- w pociągach zestawionych z wagonów bezprzedziałowych:
  - w jednej relacji – osiem miejsc klasy 2 i cztery miejsca klasy 1,
  - w więcej niż jednej relacji – po cztery miejsca klasy 2 i klasy 1 w każdej relacji,
- w pociągach zestawionych z elektrycznych zespołów trakcyjnych – w każdej jednostce zestaw dwóch dwuosobowych ławek,
- w autobusach szynowych – po 2 miejsca w pobliżu pierwszych drzwi wejściowych,
  - w pociągach WKD po dwa miejsca w pobliżu drzwi wejściowych.

Wyznaczone przedziały lub miejsca oznaczają się za pomocą piktogramów i tabliczek z napisem „Przedział dla podróżnych z dziećmi w wieku do lat 4 i kobiet ciężarnych” lub „Miejsca dla podróżnych z dziećmi w wieku do lat 4 i kobiet ciężarnych” oraz ukośnych pasów koloru niebieskiego zamieszczonych na szybach okien przy wydzielonych miejscach.

Przedziały i miejsca dla podróżnych z dziećmi w wieku do lat 4 i kobiet ciężarnych wyznacza się w tych częściach wagonu, w których nie jest dozwolone palenie tytoniu.

Dla inwalidów wyznacza się:

- w wagonach z przedziałami – w części dla niepalących dwa miejsca w pierwszym przedziale od drzwi wejściowych każdego wagonu,
- w wagonach bezprzedziałowych – dwa miejsca najbliższe każdym drzwi wejściowych do wagonu,
- w wagonach piętrowych – dwa miejsca w dolnej części wagonu w pobliżu każdego drzwi wejściowych do wagonu.

Wyznaczone miejsca oznaczają się w sposób trwały za pomocą piktogramów lub napisów „Miejsce dla inwalidy”. Piktogramy powinny być umieszczone również na szybach drzwi do przedziałów z wyznaczonymi miejscami. W wyznaczonych pociągach kursują wagony przystosowane do przewozu podróżnych na wózkach inwalidzkich. W wagonie takim znajduje się przedział dla inwalidów (posiada specjalną blokadę wózków), dwa przedziały dla osób towarzyszących oraz toaleta przystosowana dla osób niepełnosprawnych. Odpowiednie urządzenia podnośnikowe zapewniają wjazd i wyjazd osobie niepełnosprawnej na wózek z obu stron wagonu.

Prawo do zajmowania miejsc wyznaczonych dla podróżnych z dziećmi w wieku do lat 4 i kobiet ciężarnych – mają te osoby, dla których zostały one przeznaczone. Opiekunem dziecka może być tylko jedna osoba. Od kobiet ciężarnych uprawnione organa kontrolne mogą w razie wątpliwości zażądać okazania zaświadczenia lekarskiego.

Zajmować miejsca dla inwalidów mogą przede wszystkim podróżni o widocznym kalectwie, utrudniającym podróżowanie w pozycji stojącej, bez względu na przyczyny inwalidztwa. Na równi z inwalidami z miejsc tych mogą korzystać również rekonwalescenci, odbywający przejazd bezpośrednio po zwolnieniu ze szpitala, za okazaniem karty wypisu. W razie przepełnienia pociągu, wyznaczone miejsca, nie zajęte przez uprawnione osoby, mogą być zajmowane przez innych podróżnych, jednak tylko do czasu, gdy okaże się potrzeba zwolnienia tych miejsc uprawnionym podróżnym.

Podróżny ma prawo zająć wolne miejsce tylko dla siebie i dla każdej jadącej z nim osoby, której bilet może okazać. Na miejsce, które podróżny chce zająć dodatkowo, obowiązany jest wykupić na ogólnych zasadach bilet według taryfy normalnej. Nie wolno zajmować miejsca już zajętego przez inną osobę, jeżeli dowód zajęcia jest widoczny. Kto opuszcza miejsce, nie zajmując go wyraźnie, traci do niego prawo. Położenie czasopism, dzienników, itp. na miejscu, nie jest uważane za jego zajęcie.

Rezerwowanie miejsc w pociągach

W pociągach EC, IC, ekspresowych rezerwuje się miejsca do siedzenia. Pociągi te oznaczone są w rozkładzie pociągów PKP S. A. jako pociągi objęte dopłatą. W niektórych pociągach pospiesznych przewoźnik rezerwuje miejsca do siedzenia. Pociągi te oznaczone są w rozkładzie jazdy pociągów jako pociągi z miejscami rezerwowanymi.

Dopłatę za przejazd w pociągu objętym dopłatą lub bilet na miejsce do siedzenia można nabyć łącznie z biletem na przejazd lub do już posiadanego i okazanego ważnego biletu:

- na przejazd w komunikacji krajowej – w kasach na wszystkich stacjach o pełnym zakresie odprawy – do 60 dni przed wyjazdem w kierunku „tam” i na 60 dni na przejazd w kierunku „z powrotem”, nie wliczając dnia odjazdu pociągu,
- na przejazd w komunikacji międzynarodowej – w upoważnionych kasach, do 60 dni przed dniem wyjazdu za granicę, a w relacjach „z powrotem” – w okresie przedsprzedaży odpowiednim dla kolei wyjazdu.
- w kasach innych placówek upoważnionych do sprzedaży tego rodzaju biletów,
- u konduktora w pociągu.

Podróżny traci prawo zajęcia miejsca do siedzenia, jeżeli nie zgłosi się w ciągu 30 minut po odjeździe pociągu z punktu, od którego ma zarezerwowane miejsce do siedzenia.

W niektórych pociągach dalekobieżnych, odpowiednio oznaczonych w rozkładzie jazdy pociągów, przewoźnik prowadzi wagony sypialne i wagony z miejscami do leżenia. Do zajęcia miejsca w wagonie sypialnym lub wagonie z miejscami do leżenia jest uprawniony podróżny, który nabył bilet na przejazd w odpowiedniej klasie i kategorii pociągu oraz bilet na miejsce sypialne lub do leżenia odpowiedniej klasy.

Bilet na miejsce sypialne lub miejsce do leżenia można nabyć łącznie z biletem na przejazd lub do już posiadanego i okazanego ważnego biletu na przejazd:

- w upoważnionych kasach przewoźników,
- na miejsca w komunikacji krajowej – do 60 dni przed wyjazdem w kierunku „tam” i do 60 dni w kierunku „z powrotem”, nie wliczając dnia odjazdu pociągu,
- na miejsca w komunikacji międzynarodowej – do 60 dni przed wyjazdem za granicę, a w relacjach „z powrotem” w okresie przedsprzedaży odpowiednim dla kolei wyjazdu,
- w dniu wyjazdu pociągu – w kasach prowadzących sprzedaż biletów, najpóźniej na dwie godziny przed odjazdem pociągu ze stacji początkowej,
- w pociągu – u konduktora w miarę wolnych miejsc.

Podróżny traci prawo do zajęcia miejsca sypialnego lub miejsca do leżenia, jeżeli nie zgłosił się w ciągu 30 minut po odjeździe pociągu z punktu, od którego ma zarezerwowane miejsce.

Przy zakupie biletu na miejsce sypialne lub na miejsce do leżenia, podróżny powinien sprawdzić czy dane określone na bilecie są zgodne z jego żądaniem.

Za zagubiony, zniszczony lub skradziony bilet na miejsce sypialne lub miejsce do leżenia nie wydaje się duplikatu i nie zwraca się zapłaconych należności, także w wypadku zgłoszenia straty do organów ścigania.

Palenie tytoniu

Palenie tytoniu w pociągach pasażerskich, w przedziałach wagonów, na stacjach i przystankach osobowych, dozwolone jest tylko w miejscach oznaczonych za pomocą piktogramów i tabliczek z napisem „Dla palących”.

Miejsca dla palących nie są wyznaczane:

- w wagonach restauracyjnych i barowych,
- w pociągach regionalnych (osobowych zestawionych z elektrycznych zespołów trakcyjnych i autobusów szynowych oraz niektórych pospiesznych),
- we wszystkich zamkniętych pomieszczeniach dworcowych użytku publicznego,
- na wszystkich peronach dworcowych znajdujących się w tunelach i noszących cechy obiektów zamkniętych.

Właściwe organa są uprawnione do wystawiania mandatów w przypadku stwierdzenia faktu palenia tytoniu poza miejscem wyznaczonym.

Przyjęcie biletu z powrotem, wymiana, zwrot i reklamacje

Pojęcie „przyjęcie biletu z powrotem” oznacza, że wcześniej wydany bilet przyjęty jest z powrotem, przed rozpoczęciem terminu jego ważności, za zwrotem należności bez żadnych potrąceń. Pojęcie „wymiana” oznacza, że wydany bilet jest wymieniony, za uiszczeniem dodatkowej opłaty lub bez tej opłaty – na inny dokument przewozowy. Pojęcie „zwrot” oznacza, że za niewykorzystany lub częściowo wykorzystany bilet, po rozpoczęciu terminu jego ważności, dokonywany jest częściowy lub całkowity zwrot należności, zasadniczo po potrąceniu kosztów odstępnego.

Przyjęcie biletu z powrotem, wymiany lub zwrotu ma prawo żądać tylko posiadacz biletu nie będącego biletem imiennym lub osoba, której nazwisko figuruje na bilecie imiennym. W celu dokonania tych operacji musi być przedłożony oryginał biletu. Przyczynami odrzucenia wniosku o przyjęcie biletu z powrotem, wymianę lub zwrot mogą być:

- uszkodzenie biletu,
- nieczytelne lub niemożliwe do rozpoznania dane,
- dokonane na bilecie zmiany,
- brak możliwości stwierdzenia niewykorzystania biletu.

W przypadku dokumentów przewozowych opłaconych w sposób bezgotówkowy, zwrot należności jest zasadniczo dokonywany w drodze płatności zastosowanej pierwotnie przy ich zakupie. W przypadku przyjęcia biletu z powrotem, wypłacenia różnicy należności w ramach wymiany biletu oraz zwrotu należności, przewoźnicy mogą zaproponować formę bonów podróży i przewidzieć zastosowanie w tym celu specjalnych postanowień. Przyjęcie biletu z powrotem może nastąpić tylko w terminie ustalonym przez przewoźnika i tylko w punkcie wydania biletu.

Wnioski o zwrot należności za niewykorzystane lub częściowo wykorzystane bilety należy składać w ciągu jednego miesiąca po upływie terminu ważności biletu, w miejscu gdzie podróżny całkowicie lub częściowo zrezygnował z podróży. Ponadto wnioski te mogą być składane w miejscu wydania biletu albo u innego przewoźnika uczestniczącego w przewozie. W przypadku, gdy podróżny domaga się zwrotu w innym miejscu niż miejsce przerwania podróży, musi on uzyskać, przed upływem ważności biletu, na stacji gdzie zrezygnował całkowicie albo częściowo z podróży, odpowiednie poświadczenie. Jeżeli nie może dostarczyć takiego dowodu, musi udowodnić faktyczne niewykorzystanie dokumentu przewozowego w inny sposób. Jeżeli podróżny zwraca się do innego przewoźnika, może uzyskać od niego adres, na który w danym przypadku powinien zostać skierowany wniosek.

Przewoźnicy dokonują zwrotu w terminie najwyżej trzech miesięcy od otrzymania wniosku oraz dokumentów uzasadniających wniosek, jakie podróżny powinien dostarczyć.

Przewoźnik nie ponosi żadnej odpowiedzialności z tytułu zagubienia, kradzieży lub nieuprawnionego korzystania z biletu. Z zastrzeżeniem innych postanowień, dokumenty takie nie są zastępowane nowymi. W przypadku uszkodzenia danych biletu elektronicznego, ewentualne procedury zastępowania biletu są przedmiotem odrębnych uregulowań.

Reklamacje dotyczące odprawy i przewozu osób, rzeczy i zwierząt oraz przesyłek konduktorskich na stacjach i w pociągach w zakresie swojej działalności rozpatrują konkretni przewoźnicy. W przypadku odwołania pociągu, opóźnienia lub utraty połączenia z innym pociągiem podróżny może dochodzić odszkodowania od przewoźnika.

W przypadku połączeń międzynarodowych przewoźnik zwraca podróżnemu rozsądne koszty noclegu i/lub koszty przejazdu taksówką jak również powiadomienia osób oczekujących, jeżeli:

- podróżny nie może kontynuować podróży tego samego dnia,
- w zaistniałych okolicznościach, zgodnie ze zdrowym rozsądkiem, nie można od niego wymagać kontynuowania podróży.

Przechowywanie bagażu

Rzeczy do przechowania w przechowalniach bagażu przyjmuje się na czas nie dłuższy niż 10 dni. Składający rzeczy obowiązany jest powiadomić przechowującego o znanych mu niebezpieczeństwach, których źródłem może być przechowywana rzecz lub o konieczności szczególnego obchodzenia się z nią. W przeciwnym razie składający rzecz ponosi odpowiedzialność za skutki wynikłe z właściwości przechowywanej rzeczy. Przechowujący może nie przyjąć na przechowywanie rzeczy, których stan jest wadliwy, rzeczy nie opakowanych lub z opakowaniem niedostatecznym. Składający może zadeklarować wartość rzeczy oddanych na przechowanie. Deklarowana wartość nie może przewyższać rzeczywistej wartości rzeczy. Wydawanie rzeczy następuje po zwróceniu przez składającego dowodu złożenia oraz po uiszczeniu należności za przechowanie i ewentualnie za deklarację wartości.

Schowki do przechowywania rzeczy przez podróżnych wynajmowane są jednorazowo na czas określony. Maksymalny okres wynajmu schowka na danej stacji ustalony jest przez wynajmującego.

O każdym bagażu znalezionym w pociągu należy poinformować personel pociągu. Przewoźnik zastrzega sobie prawo otwarcia i sprawdzenia zawartości bagażu pozostawionego w jego pociągach lub w podległych mu pomieszczeniach. Przewoźnik może także, bez ponoszenia za to jakiegokolwiek odpowiedzialności, przemieścić lub zniszczyć bagaż lub część jego zawartości mogącej, jego zdaniem, stanowić zagrożenie bezpieczeństwa, mogącej spowodować zranienie lub nieprzyjemności dla przewożonych osób, ewentualnie szkody materialne.

Za zwrot przedmiotów lub pojedynczych sztuk bagażu znalezionych w pociągach lub pomieszczeniach przewoźnika mogą zostać naliczone koszty, w zależności od typu przedmiotu oraz czasu, przez jaki był on przechowywany, do momentu zgłoszenia się po jego odbiór. Przewoźnik, a także komórka lub osoba odpowiedzialna w jego imieniu za przechowywanie i nadzór nad rzeczami znalezionymi, nie ponoszą odpowiedzialności w przypadku zagubienia, szkody, lub opóźnień powstałych podczas przechowywania, nadzorowania lub przewożenia bagażu do miejsca jego przechowywania.

4.1.2. Pytania sprawdzające

Odpowiadając na pytania, sprawdzisz, czy jesteś przygotowany do wykonania ćwiczeń.

1. Jacy przewoźnicy świadczą kolejowe usługi przewozowe?
2. Jaki jest zakres informacji przekazywanych przez przewoźnika odbiorcom usług?
3. Co to jest rozkład jazdy pociągów?
4. Jakie są zasady korzystania z książeczkowego rozkładu jazdy pociągów?
5. Jakie są możliwości nabycia biletów na przejazd?
6. Jakie informacje zawarte są na bilecie?
7. Jakie są terminy sprzedaży biletów?
8. Jakie są terminy ważności biletów?
9. Kto jest uważany za podróżnego bez biletu?
10. Jakie są zasady zajmowania i rezerwowania miejsc w pociągach?

4.1.3. Ćwiczenia

Ćwiczenie 1

Wyszukaj informacje o opłatach za przejazd i zakresie obsługi podróżnych na różnych stacjach i przystankach osobowych.

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) zapoznać się z materiałem nauczania w Poradniku oraz skorzystać z innych źródeł informacji,
- 2) przeprowadzić w grupie dyskusję na temat informacji zawartych w rozkładzie jazdy pociągów, sposobu ich wykorzystania,
- 3) znaleźć i wypisać informacje (zakres obsługi podróżnych, kierunki możliwych wyjazdów) o stacji Olsztyn Główny, Żywiec,
- 4) znaleźć i wypisać opłaty za przejazd na odległość 137 km według taryf różnych przewoźników, wykonujących przewozy kolejowe, określić termin ważności biletów na tę trasę,
- 5) opracować w postaci tabeli i przedstawić wyniki pracy i wnioski.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- sieciowy rozkład jazdy pociągów,
- rejonowy rozkład jazdy pociągów,
- stanowisko komputerowe z dostępem do Internetu,
- literatura zgodna z punktem 6 Poradnika dla ucznia.

Ćwiczenie 2

Wyszukaj informacje o połączeniach między stacjami i przystankami osobowymi.

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) zapoznać się z materiałem nauczania w Poradniku oraz skorzystać z innych źródeł informacji,

- 2) przeprowadzić w grupie dyskusję na temat informacji zawartych w rozkładzie jazdy pociągów, sposobu ich wykorzystania,
- 3) znaleźć i wypisać połączenia między stacjami Skarżysko – Kamienna i Świercze, gdy musimy dojechać do celu przed godziną 14, określić z usług jakich przewoźników będziemy korzystać,
- 4) znaleźć i wypisać połączenia między stacjami Pasłęk i Częstochowa, gdy chcemy dojechać na miejsce przed godziną 10.30, określić z usług którego przewoźnika będziemy korzystać,
- 5) opracować i przedstawić wyniki pracy i wnioski.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- sieciowy rozkład jazdy pociągów,
- stanowisko komputerowe z dostępem do Internetu,
- literatura zgodna z punktem 6 Poradnika dla ucznia.

Ćwiczenie 3

Wyszukaj informacje o wybranym pociągu.

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinien:

- 1) zapoznać się z materiałem nauczania w Poradniku oraz skorzystać z innych źródeł informacji,
- 2) przeprowadzić w grupie dyskusję na temat informacji zawartych w rozkładzie jazdy pociągów, sposobu ich wykorzystania,
- 3) odnaleźć i wypisać informacje (przewoźnik, dni kursowania, plan zestawienia wagonów) o pociągu „Ondraszek”,
- 4) odnaleźć i wypisać informacje (przewoźnik, dni kursowania, plan zestawienia wagonów) o pociągu „Warmia”,
- 5) odnaleźć i wypisać informacje o pociągach kursujących między Dęblinem a Radomiem,
- 6) opracować i przedstawić wyniki pracy i wnioski.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- sieciowy rozkład jazdy pociągów,
- stanowisko komputerowe z dostępem do Internetu,
- literatura zgodna z punktem 6 Poradnika dla ucznia.

4.1.4. Sprawdzian postępów

Czy potrafisz:

	Tak	Nie
1) sklasyfikować rozkłady jazdy pociągów?	☐	☐
2) odnaleźć dowolną stację na arkuszu rozkładu jazdy?	☐	☐
3) odnaleźć połączenie między, np. Olsztynem a Chabówką?	☐	☐
4) zinterpretować informacje zawarte na bilecie?	☐	☐
5) określić terminy ważności biletów?	☐	☐
6) określić zasady nabywania biletów?	☐	☐
7) przedstawić zasady zajmowania i rezerwacji miejsc?	☐	☐
8) rozróżnić podróżnego bez biletu?	☐	☐

4.2. Zasady obliczania należności za przejazd

4.2.1. Materiał nauczania

Przejazdy mogą odbywać się na kilka sposobów. Najpopularniejszy jest przejazd „tam” czyli w jedną stronę. Wysokość opłaty według taryfy normalnej i ulgowej za przewóz osób uzależniona jest od:

- odległości taryfowej, z wyjątkiem cen relacyjnych i zryczałtowanych,
- klasy wagonu,
- kategorii pociągu,
- wymiaru ulgi przysługującej podróżnemu.

Wysokość opłaty określana jest przez każdego przewoźnika w tabelach opłat za bilety jednorazowe. Wyszczególnione są tam również wymiary ulg oraz grupy osób do nich uprawnionych, oferty promocyjne lub specyficzne dla danego przewoźnika.

Odległość taryfową ustala się według drogi przejazdu, którą podróżny zamierza odbyć w pociągach przewoźnika. Odległości taryfowe podane są w Wykazie Odległości Taryfowych (WOT).

Opłaty za przewóz osób ustala się za łączną odległość taryfową całej drogi, na której odbywa się przewóz. Nie stosuje się obliczania opłaty za łączną odległość, jeżeli:

1. Droga przewozu jest dłuższa niż 1000 km.
2. Choćby na części drogi podróżny zamierza skorzystać z:
  - a) przejazdu w pociągu (wagonie) innego przewoźnika,
  - b) biletu z ceną relacyjną lub zryczałtowaną,
  - c) przejazdu w pociągach różnych kategorii, w których:
    - przysługuje mu różny wymiar ulgi,
    - przynajmniej w jednej z kategorii ulga mu nie przysługuje,
  - d) z przejazdu wg odrębnej oferty taryfowej,
  - e) przejazd odbywa się na kilku nie łączących się odcinkach.

Jeżeli droga przewozu jest dłuższa niż 1000 km, opłatę za przewóz oblicza się oddzielnie za 1000 km i oddzielnie za odległość taryfową przekraczającą 1000 km.

Cena biletu na przejazd „tam i z powrotem” stanowi podwójną cenę biletu na przejazd w jedną stronę, jeżeli przejazd „tam” i przejazd „z powrotem” odbywa się tą samą drogą. Jeżeli przejazd „z powrotem” odbywa się inną drogą, wydaje się dwa oddzielne bilety.

Zasady obliczania opłat za przejazdy kombinowane

Pojęcie „przejazd kombinowany” oznacza przejazd związany ze zmianą umowy przewozu spowodowany przejściem do klasy wyższej lub pociągu o taryfie wyższej, przejazd dłuższą drogą.

Nie wydaje się biletów kombinowanych na przejazd pociągami:

- różnych przewoźników – podróżny otrzymuje odrębne bilety na przejazd pociągami różnych przewoźników (lub na wspólnym druku), w zależności od indywidualnych uprawnień, z zastosowaniem opłat normalnych lub ulgowych, wynikających ze stosowanych przez nich taryf,
- różnych kategorii, tego samego przewoźnika:
  - w których przysługuje podróżnemu różny wymiar ulgi – podróżny otrzymuje odrębne bilety na przejazd, z zastosowaniem właściwego wymiaru ulgi lub
  - jeśli w jednej z kategorii pociągów podróżnemu ulga nie przysługuje – podróżny otrzymuje odrębne bilety na przejazd – jeden z zastosowaniem właściwego wymiaru

ulgi, drugi wg taryfy normalnej, chyba, że korzystniejsze dla podróżnego jest wydanie jednego biletu – wg taryfy normalnej.

Opłatę za przejazd kombinowany w tej samej klasie, częściowo pociągiem osobowym a częściowo pociągiem pospiesznym, oblicza się sumując cenę biletu za przejazd pociągiem osobowym, przypadającą za całą odległość przejazdu i różnicę cen właściwych biletów za odległość, jaką podróżny ma przebyć w pociągu pospiesznym, z zastosowaniem opłat normalnych.

Opłatę za przejazd kombinowany częściowo w klasie 2 a częściowo w klasie 1, ale pociągiem tej samej kategorii, oblicza się sumując cenę biletu za przejazd w klasie 2 przypadającą za całą odległość przejazdu i różnicę cen właściwych biletów za odległość, jaką podróżny ma przebyć w klasie 1, z zastosowaniem opłat normalnych.

Opłatę za przejazd kombinowany częściowo pociągiem osobowym w klasie 1 a częściowo pociągiem pospiesznym w klasie 2, oblicza się sumując cenę biletu za przejazd w klasie 1 pociągu osobowego na całej drodze przejazdu i różnicę cen właściwych biletów za odległość, jaką podróżny ma przebyć w klasie 2 pociągu pospiesznego, z zastosowaniem opłat normalnych.

W przypadku korzystania przez podróżnego z pociągu osobowego oraz z klasy 1 i/lub pociągu pospiesznego na kilku nie łączących się ze sobą odcinkach drogi przejazdu, należność za przejazd stanowi:

- cena biletu przypadająca za całą odległość przejazdu w pociągu osobowym oraz
- suma dopłat za poszczególne odległości, na których przejazd będzie odbywał się pociągiem pospiesznym i/lub w klasie 1, z zastosowaniem opłat normalnych.

Opłaty za przejazd kombinowany osób posiadających uprawnienia do ulg:

- w różnych klasach wagonów i różnych kategoriach pociągów, w których ulgi te im przysługują w tej samej wysokości, oblicza się na zasadach określonych wyżej z zastosowaniem opłat ulgowych,
- wyłącznie w klasie 2, podróżujących częściowo w klasie 2 pociągu, w którym ulgi te im przysługują, a częściowo w klasie 1 pociągu, w której ulga im nie przysługuje, oblicza się sumując cenę biletu ulgowego w klasie 2 za całą odległość przejazdu i różnicę cen biletów normalnych między klasą 1 a 2 za odległość na jaką ma odbyć się przejazd w klasie 1.

Podróżny, który zamierza na całej drodze lub na części drogi przejazdu – przejść do klasy 1 lub do pociągu pospiesznego – powinien uiścić:

- w kasie biletowej – należność stanowiącą różnicę między właściwą ceną biletu za cały przejazd a ceną okazanego biletu, obliczoną z zastosowaniem opłat normalnych,
- w pociągu – należność, o której mowa wyżej, a ponadto opłatę za wydanie biletu, w wysokości wskazanej w Wykazie opłat dodatkowych, pod warunkiem, że uprzedził konduktora o zamiarze przejścia do klasy 1 lub do pociągu pospiesznego.

Podróżny, który posiada bilet kombinowany na przejazd w klasie 2 częściowo pociągiem osobowym a częściowo pociągiem pospiesznym (lub odwrotnie) i zamierza na całej drodze przejazdu przejść do klasy 1, powinien uiścić różnicę należności, stanowiącą sumę dopłat za poszczególne odcinki przejazdu w klasie 1, z zastosowaniem opłat normalnych. W razie przejazdu w klasie 1 lub w pociągu pospiesznym, na podstawie biletu ważnego na przejazd w klasie 2 lub w pociągu osobowym, bez uprzedniego zgłoszenia o tym konduktorowi – oprócz należności obliczonej jak wyżej pobiera się opłatę dodatkową ustaloną na podstawie odrębnych przepisów. Jako dowód uiszczenia różnicy należności za przejazd w klasie 1 lub

w pociągu pospiesznym, podróżnemu wydaje się bilet dodatkowy (dopłatę). Bilet ten jest ważny łącznie z biletem zasadniczym.

Jeżeli cena posiadanego przez podróżnego biletu jest wyższa lub równa cenie obliczonej po zmianie umowy przewozu, wówczas nie wystawia się biletu dodatkowego (dopłaty), a w razie nie zgłoszenia konduktorowi zamiaru przejścia do klasy 1 lub do pociągu pospiesznego – nie pobiera się opłaty dodatkowej.

Podróżny, który zamierza odbyć przejazd poza stację przeznaczenia wskazaną na bilecie, powinien za ten przejazd uiścić:

- w kasie biletowej – należność stanowiącą różnicę między ceną biletu, obliczoną za odległość od stacji wyjazdu do nowej stacji przeznaczenia a ceną okazanego biletu, zmiany tej nie można dokonać w kasie biletowej miejscowości pierwotnej stacji przeznaczenia,
- w pociągu – należność, o której mowa wyżej, a ponadto opłatę za wydanie biletu, wskazaną w Wykazie opłat dodatkowych, pod warunkiem, że zamiar przejazdu poza stację przeznaczenia zgłosi konduktorowi najpóźniej na ostatniej stacji zatrzymania pociągu, poprzedzającej stację przeznaczenia wskazaną na bilecie.

Po odjeździe pociągu z ostatniej stacji zatrzymania, poprzedzającej stację przeznaczenia wskazaną na bilecie podróżnemu wydaje się nowy bilet (od pierwotnej stacji przeznaczenia do stacji wskazanej przez podróżnego), na zasadach ogólnych.

Podróżny, który zamierza odbyć przejazd do stacji przeznaczenia drogą dłuższą lub inną niż wskazana na bilecie, powinien za ten przejazd uiścić:

- w kasie biletowej, należność stanowiącą różnicę między ceną biletu, obliczoną za faktyczny przejazd a ceną okazanego biletu.
- w pociągu należność, o której mowa wyżej, a ponadto opłatę za wydanie biletu, wskazaną w Wykazie opłat dodatkowych, pod warunkiem, że zamiar przejazdu drogą dłuższą lub inną zgłosi konduktorowi na stacji wyjazdu lub najpóźniej na stacji pośredniej (przed rozpoczęciem przejazdu na tej drodze).

Po rozpoczęciu przejazdu drogą dłuższą lub inną podróżnemu wydaje się nowy bilet, na zasadach ogólnych.

Jeżeli cena posiadanego przez podróżnego biletu jest wyższa lub równa cenie obliczonej według zasad ustalonych wyżej, wówczas nie wystawia się biletu dodatkowego (dopłaty), a w przypadku nie zgłoszenia konduktorowi zamiaru przejazdu drogą dłuższą lub inną, nie pobiera się również opłaty dodatkowej.

Jeżeli podróżny zamierza odbyć przejazd do stacji przeznaczenia drogą inną niż wskazana na bilecie, a należność za przejazd tą drogą jest niższa, warunkiem zwrotu różnicy należności jest uzyskanie poświadczenia na bilecie, przed rozpoczęciem podróży lub w pociągu przed rozpoczęciem przejazdu na tej drodze.

Na przejazd drogą dłuższą lub pociągiem innego przewoźnika, podróżny jest zobowiązany nabyć nowy bilet, na zasadach i warunkach ogólnych.

Jeżeli postanowienia szczególne o ulgach przejazdowych i posiadany dokument uprawniają podróżnego do korzystania z przejazdów w klasie 1 lub w pociągu pospiesznym z ulgą o tym samym wymiarze podróżny i zamierza on na całej drodze lub na części drogi przejazdu przejść do klasy 1 lub do pociągu pospiesznego powinien uiścić:

- w kasie biletowej – należność stanowiącą różnicę między ceną właściwego biletu a ceną okazanego biletu, obliczoną z zastosowaniem opłat ulgowych,
- w pociągu należność, o której mowa wyżej, a ponadto opłatę za wydanie biletu, pod warunkiem, że uprzedził konduktora o zamiarze przejścia do klasy 1 lub do pociągu pospiesznego.

Podróżny, który posiada bilet ulgowy kombinowany na przejazd w klasie 2 częściowo pociągiem osobowym a częściowo pociągiem pospiesznym (lub odwrotnie) i zamierza na całej drodze przejazdu przejść do klasy 1, powinien uiścić różnicę należności, stanowiącą sumę dopłat za poszczególne odcinki przejazdu w klasie 1, z zastosowaniem opłat normalnych lub ulgowych, w zależności od indywidualnych uprawnień.

Osobom posiadającym bilet ulgowy, zamierzającym odbyć przejazd w pociągu i/lub w klasie, w którym przysługuje im inny wymiar ulgi, wydaje się nowy bilet z zastosowaniem przysługującej ulgi. Posiadany przez podróżnego bilet podlega wymianie (zwrot bez potrącania odstępnego).

Osobom posiadającym bilet ulgowy, zamierzającym odbyć przejazd w pociągu, w którym ulga im nie przysługuje, wydaje się bilet wg taryfy normalnej. Posiadany przez podróżnego bilet ulgowy podlega wymianie (zwrot bez potrącania odstępnego).

Odprawy podróżnych na zasadach określonych wyżej dokonuje się w kasie stacji, poprzedzającej faktyczne okoliczności zmiany. Jeżeli zachodzi konieczność odprawy osób w pociągu, konduktor poświadcza całkowicie lub częściowo nie wykorzystane bilety ulgowe i wydaje nowe bilety. W razie odmowy uiszczenia należności, osoby te traktuje się jak podróżnych bez ważnego biletu.

Jeżeli cena posiadanego przez podróżnego biletu jest wyższa lub równa cenie obliczonej po zmianie umowy przewozu, wówczas nie wystawia się biletu dodatkowego (dopłaty), a w wypadku nie zgłoszenia konduktorowi zamiaru przejścia do klasy 1 i/lub do pociągu pospiesznego – nie pobiera się opłaty dodatkowej.

Podróżny, który zamierza w całej relacji lub na części drogi odbyć przejazd w pociągu/wagonie innego przewoźnika, a posiada bilet ważny na przejazd w pociągu/wagonie uruchamianym przez innego powinien w kasie biletowej zwrócić posiadany bilet na przejazd i nabyć nowy bilet na przejazd w pociągu/wagonie innego przewoźnika. Od zwracanych należności potrąca się odstępnę. W razie odprawy w pociągu (na warunkach opisanych wcześniej), konduktor przewoźnika poświadcza o niewykorzystaniu biletu.

Rodzaje opłat

Przewoźnik stosuje:

- opłaty normalne;
- ulgi ustawowe: 37%, 49%, 78%, 95% i 100% – na podstawie ustaw, o których mowa w literaturze przewoźnika,
- ulgi 33% i 50% – przysługujące na podstawie odrębnie zawartych umów,
- opłaty ustalone dla odrębnych ofert taryfowych – na przejazdy wycieczkowe, rodzinne, grupowe, uczestników zjazdów/rajdów.

Określenie ulga przejazdowa kojarzone jest zazwyczaj z określoną procentową zniżką w opłatach taryfowych za przejazd. Nie zawsze jednak ulga musi mieć charakter wymiernej zniżki zaznaczonej w cenie biletu. Niekiedy może ona mieć formę szczególnego udogodnienia polegającego, np. na możliwości wielokrotnego korzystania z biletu na przejazd w formie abonamentu, co przy częstych przejazdach oszczędza nie tylko pieniądze, ale również i czas podróżnego.

Stosowanie opłat ulgowych i opłat ustalonych dla odrębnych ofert taryfowych uzależnione jest od spełnienia warunków określonych w postanowieniach szczególnych dla każdej ulgi i odrębnej oferty taryfowej.

Przy zakupie biletu ulgowego, klient obowiązany jest złożyć ustne oświadczenie o rodzaju przysługującej ulgi. Do tego samego przejazdu stosuje się tylko jedną ulgę. Ulgę stosuje się tylko przy zawieraniu umowy przewozu, tj. przy zakupie biletu. W przypadku gdy

podróżny zamierza skorzystać z odrębnej oferty taryfowej, przy zakupie biletu jest obowiązany złożyć oświadczenie o rodzaju oferty. Do tego samego przejazdu stosuje się tylko jedną ofertę. Odrębną ofertę taryfową stosuje się tylko przy zawieraniu umowy przewozu, tj. przy zakupie biletu.

Osoba korzystająca z indywidualnych uprawnień do ulgowych przejazdów nie może przy tym samym przejeździe jednocześnie korzystać z odrębnych ofert taryfowych, o ile postanowienia szczególne oferty nie stanowią inaczej. Jeżeli postanowienia szczególne nie stanowią inaczej, ulgi i odrębne oferty taryfowe stosuje się w komunikacji krajowej w dowolnych relacjach, do przejazdu w klasie 1 i 2 w pociągach uruchamianych przez przewoźnika, przewidzianych w rozkładzie jazdy pociągów – ogólnie dostępnych dla przewozu podróżnych. Jeżeli ulga lub odrębna oferta taryfowa, w myśl postanowień szczególnych, obowiązuje tylko w ściśle określonych relacjach, wówczas nie może być stosowana na części drogi przejazdu. Od opłat ustalonych dla odrębnych ofert taryfowych nie stosuje się ulg. Ulgę stosuje się tylko w terminie ważności określonym w dokumencie poświadczającym uprawnienie do ulgi i/lub w postanowieniach szczególnych.

Wyjazd na podstawie biletu ulgowego może nastąpić najpóźniej w ostatnim dniu ważności dokumentu poświadczającego uprawnienie do ulgi (np. w dniu 30 września – w przypadku legitymacji szkolnej) oraz indywidualnych uprawnień (np. w dniu 7 czerwca 2006r. – w przypadku studenta urodzonego dnia 8 czerwca 1980 r.). W takim przypadku można ukończyć podróż w ramach ważności biletu. Termin ważności odrębnych ofert taryfowych jest określony w postanowieniach szczególnych dla danej oferty. Osoba odbywająca przejazd na podstawie biletu ulgowego, zobowiązana jest posiadać w pociągu odpowiedni dokument ustalony w postanowieniach szczególnych o przejazdach ulgowych, który należy okazywać i wręczać osobom uprawnionym do kontroli dokumentów przewozu osób, rzeczy i zwierząt, na każde ich żądanie. Osoba, która nie okaże i nie wręczy właściwego dokumentu poświadczającego uprawnienie do ulgowego przejazdu, jest traktowana jak podróżny bez ważnego biletu (bilet ulgowy jest wówczas nieważny).

Obowiązek wręczania legitymacji służbowej nie dotyczy żołnierzy Żandarmerii Wojskowej oraz umundurowanych funkcjonariuszy Policji, którzy zobowiązani są legitymacje te okazać, w sposób umożliwiający odczytanie danych.

Jeżeli podróżny oświadczy, że posiada uprawnienie do ulgowego przejazdu, ale nie okaże w pociągu ważnego dokumentu poświadczającego to uprawnienie, wówczas zwrot (umorzenie) zapłaconych w pociągu (wykazanych w wezwaniu do zapłaty) opłat taryfowych i opłaty dodatkowej – po potrąceniu (uiszczeniu) opłaty manipulacyjnej – może uzyskać w drodze reklamacji.

Dokument poświadczający uprawnienie do ulgowych przejazdów (np. legitymacja, zaświadczenie) musi odpowiadać wszystkim wymaganiom, które ustalono w postanowieniach szczególnych. Dokument musi być wypełniony w sposób czytelny i trwały, zgodnie ze wskazaniami rubryk formularza oraz potwierdzony przez wystawcę czytelnym odciskiem pieczęci (stempla) i podpisem osoby uprawnionej do korzystania z ulgowych przejazdów. Na dokumencie z fotografią (aktualną) powinna być ponadto umieszczona okrągła pieczęć w taki sposób, aby część pieczęci była odcisnięta na fotografii, a część na dokumencie. W przypadku braku lub nieczytelnej pieczęci łączącej fotografię z dokumentem, dokument ten uznaje się za nieważny, chyba że podróżny okaże inny dokument pozwalający na ustalenie jego tożsamości. Jeżeli dokument poświadczający uprawnienie do ulgowych przejazdów podlega prolongacji, musi być prolongowany na okres, w którym odbywa się przejazd.

Dokumenty (np. legitymacje, zaświadczenia) przeterminowane, podrobione, przerobione, ze śladami wymiany fotografii, nie należące do okaziciela, wystawione osobom nie uprawnionym do ulgi, nieprawidłowo wystawione lub prolongowane poza rubrykami,

z dopiskami nie poświadczonymi przez wystawcę, zniszczone w stopniu uniemożliwiającym odczytanie danych dotyczących okaziciela lub wystawcy, zafoliowane (dotyczy tylko dokumentów wydanych przez przewoźnika), itp. uważa się za nieważne. W razie korzystania z ulgi na podstawie nieważnego dokumentu, podróżnego uważa się za jadącego bez ważnego dokumentu przewozu. W razie uzasadnionego podejrzenia, że okazany dokument poświadczający uprawnienie do ulgowego przejazdu jest podrobiony lub przerobiony osoba upoważniona do kontroli dokumentów zatrzymuje dokument za pokwitowaniem. Zatrzymany dokument jest przesyłany drogą służbową do prokuratury lub Policji z powiadomieniem wystawcy.

W razie bezprawnego lub niewłaściwego wystawienia lub potwierdzenia dokumentu poświadczającego uprawnienie do ulgowych przejazdów, wystawca lub potwierdzający obowiązany jest – solidarnie z korzystającym z takiego dokumentu – do wyrównania przewoźnikowi szkód powstałych z tego tytułu oraz do zapłacenia opłaty dodatkowej (karnej) za przejazd odpowiednio bez ważnego dokumentu przewozu albo dokumentu poświadczającego uprawnienie.

4.2.2. Pytania sprawdzające

Odpowiadając na pytania, sprawdzisz, czy jesteś przygotowany do wykonania ćwiczeń.

1. Co wpływa na cenę biletu za przejazd?
2. Jakie są zasady obliczania odległości przejazdu?
3. Co oznacza pojęcie przejazd kombinowany?
4. Czy można nabyć jeden bilet na usługi różnych przewoźników?
5. Jakie są zasady obliczania opłat za przejazd kombinowany?
6. Kiedy i komu należy zgłaszać wszelkie zmiany w podróży, które zmieniają opłatę za przejazd?
7. Czy potrafisz wymienić rodzaje ulg przewozowych?
8. Jakie są obowiązki osoby posiadającej ulgę przewozową?
9. Na jakich zasadach odbywa się sprawdzanie uprawnień do ulgi?
10. Jakie są znamiona fałszerstwa dokumentów potwierdzających ulgi przewozowe?

4.2.3. Ćwiczenia

Ćwiczenie 1

Wystaw bilet za przejazd.

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) zapoznać się z materiałem nauczania w Poradniku oraz skorzystać z innych źródeł informacji,
- 2) przeprowadzić w grupie dyskusję na temat opłat, zasad wystawiania biletów, przejazdów kombinowanych,
- 3) wypisać bilet, jako kierownik pociągu z przystanku osobowego, gdzie nie ma kasy biletowej na przejazd tym pociągiem,
- 4) wypisać bilet, jako kierownik pociągu z przystanku osobowego Lipowe Pole (tabela 110 służbowego rozkładu jazdy) do Warszawy Centralnej, zakładając, że podróżny chce jechać od Radomia pociągiem pośpiesznym,

- 5) wypisać bilet podróżnemu z dwójką dzieci w wieku 2 i 12 lat wsiadającemu na przystanku osobowym bez kas biletowych i jadącemu do stacji odległej o 25 km, jako kierownik pociągu, jeśli podróżny kupuje bilety w kasie biletowej,
- 6) opracować i przedstawić wyniki pracy i wnioski.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- sieciowy rozkład jazdy pociągów,
- taryfa osobowo-bagażowa,
- stanowisko komputerowe z dostępem do Internetu,
- literatura zgodna z punktem 6 Poradnika dla ucznia.

Ćwiczenie 2

Określ uprawnienia do przejazdów ulgowych.

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinien:

- 1) zapoznać się z materiałem nauczania w Poradniku oraz skorzystać z innych źródeł informacji,
- 2) przeprowadzić w grupie dyskusję na temat opłat, ulg i dokumentów potwierdzających je,
- 3) określić rodzaje uprawnień do przejazdów ulgowych oraz dokumenty to potwierdzające,
- 4) określić powody dla których można unieważnić, np. bilet imienny, bilet abonamentowy, strefowy, itp.,
- 5) opracować i przedstawić wyniki pracy i wnioski.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- stanowisko komputerowe z dostępem do Internetu,
- taryfa osobowo-bagażowa TOB,
- wykaz odległości taryfowych,
- literatura zgodna z punktem 6 Poradnika dla ucznia.

Ćwiczenie 3

Wystaw bilet za przejazd kombinowany.

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinien:

- 1) zapoznać się z materiałem nauczania w Poradniku oraz skorzystać z innych źródeł informacji,
- 2) przeprowadzić w grupie dyskusję na temat opłat, zasad wystawiania biletów, przejazdów kombinowanych,
- 3) opisać jako kierownik pociągu osobowego niewykorzystany bilet na pociąg pośpieszny, podróżny zdecydował się na jazdę pociągiem osobowym wcześniejszym niż pośpieszny,
- 4) przyjąć zgłoszenie jako kierownik pociągu pośpiesznego od podróżnego posiadającego bilet na tę trasę, ale na pociąg osobowy,
- 5) przyjąć zgłoszenie jako kierownik pociągu pośpiesznego i wypisać bilet podróżnemu z dwójką dzieci w wieku 2 i 12 lat, wsiadającemu bez biletu, jeśli podróżny kupuje bilety w kasie biletowej dla dwóch różnych przewoźników, np. KM i PR
- 6) opracować i przedstawić wyniki pracy i wnioski.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- sieciowy rozkład jazdy pociągów,
- taryfa osobowo-bagażowa,
- stanowisko komputerowe z dostępem do Internetu,
- literatura zgodna z punktem 6 Poradnika dla ucznia.

4.2.4. Sprawdzian postępów

Czy potrafisz:

	Tak	Nie
1) sklasyfikować ulgi przewozowe?	☐	☐
2) zdefiniować przejazd kombinowany?	☐	☐
3) określić rodzaje przeszkód na trasie drogi kolejowej?	☐	☐
4) podać przykłady przejazdów kombinowanych?	☐	☐
5) opisać zasady naliczania opłat w przewozach kombinowanych?	☐	☐
6) zastosować uprawnienia do przejazdów ulgowych?	☐	☐
7) wskazać podstawę prawną pobierania opłat dodatkowych?	☐	☐
8) określić sposób postępowania z dokumentem poświadczającym ulgę, ale mającym znamiona fałszerstwa ?	☐	☐

4.3. Przewozy w komunikacji międzynarodowej

4.3.1. Materiał nauczania

Przewozy międzynarodowe podlegają:

- postanowieniom Konwencji o międzynarodowym przewozie kolejami (COTIF) w wersji z 1999 r., a w szczególności Przepisom ujednoliconym o umowie międzynarodowego przewozu osób kolejami (CIV), zwanymi dalej PU CIV,
- Ogólnym warunkom przewozu dla międzynarodowego przewozu osób kolejami zwanymi dalej OWP-CIV,
- przepisom prawnym, którym podlega przewoźnik, jak również szczególnym warunkom ustalonym przez tego przewoźnika,

Taryfę stosuje się w odniesieniu do międzynarodowych biletów ważnych na przejazd w relacjach oferowanych przez jednego lub kilku przewoźników zagranicznych. Nie ma ona natomiast zastosowania do dokumentów przewozowych ważnych wyłącznie na przejazdy między miejscowościami położonymi na terenie kraju ich wydania. Jeżeli przewiduje się pobieranie opłat za przejazd w walucie innej niż waluta krajowa, wysokość kwoty należności obliczana jest na podstawie przepisów krajowych, ogłaszanych przez zainteresowanego przewoźnika.

Na PKP opłaty według TCV, wyrażone w EURO, pobierane są w złotych, z uwzględnieniem obowiązujących w Polsce przepisów dewizowych określających warunki sprzedaży kolejowych usług przewozowych w obrocie międzynarodowym. Po rozpoczęciu podróży nie przysługują roszczenia do ulgi od opłaty za przejazd. Wydawane są dokumenty przewozowe na przejazd:

- podróżnych indywidualnych i psów,
- grup podróżnych korzystających z pociągów regularnego kursowania,
- w pociągach nadzwyczajnych i wagonach specjalnych.

Dokumenty przewozowe na przejazd „tam i z powrotem” mogą być wystawiane:

- na tę samą drogę przejazdu w kierunku „tam” i „z powrotem”,
- na drogę przejazdu w kierunku powrotnym inną niż droga przejazdu w kierunku „tam”,
- na przejazd – w kierunku „z powrotem” – od miejscowości wyjazdu innej niż miejscowość przeznaczenia przejazdu w kierunku „tam”,
- na przejazd do miejscowości przeznaczenia przy przejeździe w kierunku „z powrotem” innej niż miejscowość wyjazdu w kierunku „tam”.

Zasadniczo każdemu podróżnemu wydaje się oddzielny dokument przewozowy.

Jeżeli jednak kilka osób podróżuje wspólnie, wówczas na wydanym dokumencie przewozowym musi być wpisana liczba tych osób.

Dokument przewozowy nabyć można w wyznaczonych przez przewoźnika punktach sprzedaży. Dokumenty przewozowe mogą być wydawane najwcześniej na dwa miesiące przed pierwszym dniem ich ważności. Termin ten może być wydłużony do sześciu miesięcy, np. dla umożliwienia klientowi zarezerwowania miejsca. W wyjątkowych przypadkach, np. w okresie zmiany rozkładu jazdy, a także w ramach niektórych ofert, termin przedsprzedaży może być skrócony. Dokumenty przewozowe ważne są dwa miesiące.

Przewoźnicy mogą, na zasadzie umów dwu- lub wielostronnych, ustalić krótszy lub dłuższy termin ważności biletów. Termin ważności rozpoczyna się w dniu wskazanym przez podróżnego i wpisanym na dokumencie przewozowym przez punkt sprzedaży. Pierwszy dzień ważności dokumentu przewozowego wliczony jest do ogólnego terminu ważności jako pełny

dzień. Podróżny może rozpocząć podróż dowolnego dnia w terminie ważności biletu, natomiast musi ją zakończyć najpóźniej pociągiem, który zgodnie z obowiązującym rozkładem jazdy przyjeżdża do miejscowości przeznaczenia w ostatnim dniu ważności, najpóźniej o godzinie 24.00.

Termin ważności dokumentu przewozowego może być bezpłatnie przedłużony, jeżeli dokument ten nie mógł być wykorzystany w przewidzianym terminie ważności z istotnych przyczyn (choroba, poważny wypadek, itp.). W przypadku takim obowiązują warunki stosowane przez przewoźnika, do którego zwrócono się z wnioskiem o przedłużenie biletu. W przypadku gdy podróżny zwraca się do punktu upoważnionego przez PKP do sprzedaży biletów międzynarodowych w ramach taryfy TCV o zmianę terminu ważności wydanego przez nią dokumentu przewozowego na wcześniejszy, kasa ta ma prawo dokonania bezpłatnej wymiany dokumentu. Zmiany takiej można dokonać najpóźniej w dniu poprzedzającym pierwszy dzień ważności biletu. W takim przypadku podróżnemu wystawia się nowy bilet komunikacji CIV. Na pierwotnym dokumencie przewozowym, na stronie odwrotnej kasa zamieszcza adnotację „Wymiana – wydano bilet numer.....” (wpisuje numer nowego dokumentu przewozowego), potwierdzony podpisem kasjera, datą i pieczętą kasy.

Pierwotny dokument przewozowy dołącza się do sprawozdania kasowego. W przypadku, gdy w okresie pomiędzy pierwotnym zakupem biletu, a jego wymianą nastąpi zmiana kursu EURO, podróżny pokrywa wynikający z niej niedobór w złotych. Jeżeli z różnicy kursowej wynika nadpłata, kasa zwraca różnicę należności. Jeżeli wraz z pierwotnym biletem na przejazd wydany był dokument na zarezerwowanie miejsca (do siedzenia, leżącego lub miejsca sypialnego), w odniesieniu do tego dokumentu mają zastosowanie przepisy Aneksu „Rezerwowanie miejsc”. Za korzystanie z niektórych pociągów (np. IC, ICE, itp.) lub wagonów (wagony z miejscami sypialnymi lub do leżenia, itp.) pobierane są opłaty dodatkowe (dopłaty).

W relacjach, w których nie kursują wagony klasy wyższej, bilety ważne są w klasie niższej i opłata powinna być obliczona za przejazd w tej klasie. Jeżeli dopuszczalne są zamienne drogi przewozu, przejazd musi odbyć się w całości jedną z dróg wskazanych na dokumencie przewozowym. Bilety bezpośrednie i odcinkowe wydawane manualnie ważne są tylko wraz z okładką, w której powinny być umieszczone.

W wypadku dokumentu przewozowego wydanego na przejazd „tam i z powrotem”, dokument wystawiony na przejazd w kierunku „tam” traci ważność, jeżeli podróżny rozpoczął przejazd w kierunku „z powrotem”. Podróżny na wezwanie osoby uprawnionej do kontroli biletów obowiązany jest przekazać swój dokument przewozowy po zakończeniu przejazdu. Jednakże, o ile podróżny wyrazi takie życzenie, dokument ten należy mu pozostawić, dokonując jego ostatecznego unieważnienia.

Zmiana drogi przewozu

Przy zmianie drogi przewozu na podstawie biletów wydawany jest kwit na dopłatę, o ile punkt sprzedaży, w którym zgłoszono chęć zmiany, dysponuje niezbędnymi dokumentami. W innych przypadkach stosuje się przepisy krajowe obowiązujące u danego przewoźnika. W razie zmiany drogi przewozu pobiera się różnicę między opłatą za przejazd w jednym kierunku nową drogą i opłatą za analogiczny przejazd pierwotną drogą przewozu.

Przy ustalaniu tych opłat uwzględnia się ewentualną ulgę, z jaką wydany był pierwotny dokument przewozowy. Wyjątek stanowi ulga stosowana przez niektórych przewoźników z tytułu przejazdu „tam i z powrotem”.

W ramach terminu ważności dokumentu przewozowego podróżny zasadniczo ma prawo przerywać podróż dowolną ilość razy, bez konieczności dokonywania jakichkolwiek

formalności. Fakt skorzystania przez podróżnego z prawa do przerwy w podróży nie skutkuje przedłużeniem terminu ważności dokumentu przewozowego.

Podróżny, który przerwał podróż, może ją wznowić tylko od miejscowości, na której nastąpiła przerwa lub od miejscowości położonej na tej części drogi, na której przejazd jeszcze się nie odbył.

Przejazd dzieci i młodzieży

Dzieci w wieku do 4 lat przewożone są bezpłatnie. Niektórzy przewoźnicy obcy bezpłatnie przewożą dzieci w wieku do lat 6. Jeżeli jednak dla takiego dziecka żąda się oddzielnego miejsca, wówczas jest ono przewożone z zastosowaniem opłaty przewidzianej dla dzieci.

Dzieci w wieku poniżej 12 lat uiszczają połowę opłaty przewidzianej dla osoby dorosłej. Niektórzy przewoźnicy obcy pobierają połowę opłaty przewidzianej dla osoby dorosłej w odniesieniu do dzieci wieku do 16 lat. Przy stosowaniu postanowień dotyczących przejazdów dzieci, decydujący jest wiek dziecka w dniu rozpoczęcia podróży. Bezpłatny przejazd dziecka odbywa się na podstawie dokumentu przewozowego towarzyszącej mu osoby dorosłej. Opłaty za przejazd oblicza się według taryf obowiązujących w dniu wydania dokumentu przewozowego.

Opłaty za przejazd osób dorosłych (a także ewentualne pozostałe stosowane opłaty) publikowane są zgodnie z krajowymi przepisami obowiązującymi w tym zakresie u poszczególnych przewoźników. Opłaty za przejazd obliczane są dla każdego przewoźnika i relacji z uwzględnieniem odległości i klasy wagonu.

Opłaty za przejazd

Bilety za przejazd:

- a) w jednym kierunku – stosuje się opłatę wskazaną przez przewoźnika,
- b) „tam i z powrotem” tą samą drogą – stosuje się podwojoną opłatę za przejazd w jednym kierunku lub specjalną, wskazaną przez przewoźnika opłatę za przejazd „tam i z powrotem”,
- c) „tam i z powrotem” różnymi drogami:
  - jeżeli przy przejeździe „tam” podróżny korzysta z usług innego przewoźnika niż przy przejeździe „z powrotem” – dla każdego przejazdu stosuje się opłatę za przejazd w jednym kierunku podaną przez danego przewoźnika,
  - jeżeli przy przejeździe „tam” i przy przejeździe „z powrotem” podróżny korzysta z usług tego samego przewoźnika, pobiera się opłatę za przejazd w jednym kierunku zarówno w relacji „tam”, jak i „z powrotem” w przypadku, gdy nie obowiązuje specjalna opłata za przejazd „tam i z powrotem”,
- d) połowę opłaty przewidzianej za przejazd „tam i z powrotem” – zarówno dla przejazdu „tam”, jak i „z powrotem”, w przypadku, gdy podana jest specjalna opłata dla przejazdu „tam i z powrotem”,
- e) „tam i z powrotem”, w przypadku gdy miejscowość rozpoczęcia podróży w kierunku powrotnym jest różna od miejscowości przeznaczenia przejazdu w kierunku „tam” lub jeżeli miejscowość przeznaczenia przejazdu „z powrotem” jest różna od miejscowości wyjazdu w kierunku „tam” dla przewoźnika lub przewoźników, któremu/którym podlegają wyżej wymienione miejscowości pobiera się – na każdym odcinku – opłatę za przejazd w jednym kierunku.

Rezerwowanie miejsc

Organizatorzy przejazdu grupowego zobowiązani są do jego zgłoszenia w miejscowości wyjazdu, na co najmniej 30 dni przed rozpoczęciem podróży. Zgłoszenia dokonywane w krótszym terminie mogą być uwzględniane, jeżeli przewoźnik ma możliwość wykonania takiego przewozu.

Zgłoszenie przejazdu grupowego musi zawierać:

- nazwę (określenie) grupy,
- całkowity opis drogi przejazdu z wyszczególnieniem dat i godzin odjazdu pociągów,
- dokładną liczbę uczestników grupy,
- kategorie zajmowanych miejsc,
- ewentualne zamówienie na korzystanie z posiłków,
- jeżeli jest to możliwe – nazwisko przewodnika grupy,
- adres i podpis zamawiającego przejazd.

Zamawianie biletów

Zamówienie na dokumenty przewozowe musi być złożone co najmniej 24 godziny przed terminem płatności i powinno zawierać następujące dane:

- nazwę (określenie) grupy,
- całkowity opis drogi przejazdu i datę wyjazdu,
- ogólną liczbę członków grupy z wyszczególnieniem:
  - liczby podróżnych dorosłych,
  - liczby i wieku dzieci,
  - nazwisko przewodnika grupy,
  - adres i podpis organizatora.

Organizator przejazdu grupowego jest odpowiedzialny za prawdziwość danych zawartych we wniosku.

4.3.2. Pytania sprawdzające

Odpowiadając na pytania, sprawdzisz, czy jesteś przygotowany do wykonania ćwiczeń.

1. Jakie przepisy określają działalność międzynarodową przewoźników?
2. W jakiej walucie pobierana jest opłata za przejazdy międzynarodowe?
3. Jakie są zasady wystawiania biletów na przejazd w komunikacji międzynarodowej?
4. Jakie są terminy ważności biletów międzynarodowych?
5. Jakie są zasady zwrotu zapłaty za bilet międzynarodowy?
6. Na jakich zasadach podróżują dzieci i młodzież?
7. Jak oblicza się należność za bilet w komunikacji międzynarodowej?
8. Jakie są zasady grupowego rezerwowania miejsc?

4.3.3. Ćwiczenia

Ćwiczenie 1

Oblicz należności za przejazd w komunikacji międzynarodowej.

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) zapoznać się z materiałem nauczania w Poradniku oraz skorzystać z innych źródeł informacji,

- 2) przeprowadzić w grupie dyskusję na temat opłat, zasad wystawiania biletów, zasad obliczania należności za bilet,
- 3) opisać jako kierownik pociągu osobowego niewykorzystany bilet relacji Warszawa - Budapeszt, którego właściciel zrezygnował z dalszej podróży w Bratysławie,
- 4) opracować i przedstawić wyniki pracy i wnioski.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- sieciowy rozkład jazdy pociągów,
- taryfa osobowo-bagażowa,
- stanowisko komputerowe z dostępem do Internetu,
- literatura zgodna z punktem 6 Poradnika dla ucznia.

Ćwiczenie 2

Obsługa podróżnych w kasie biletowej międzynarodowej.

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinien:

- 1) zapoznać się z materiałem nauczania w Poradniku oraz skorzystać z innych źródeł informacji,
- 2) przeprowadzić w grupie dyskusję na temat opłat, zasad zwracania opłat za niewykorzystane bilety,
- 3) zwrócić kwotę 12,54 EURO, jako pracownik kasy biletowej, za niewykorzystany bilet, gdy kurs wymiany wynosi 1 EURO = 3,35 pln,
- 4) zmienić termin ważności biletu, jako pracownik kasy na przejazd na trasie Kraków – Praga z powodu choroby nabywcy biletu,
- 5) opracować i przedstawić wyniki pracy i wnioski.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- sieciowy rozkład jazdy pociągów,
- taryfa osobowo-bagażowa,
- stanowisko komputerowe z dostępem do Internetu,
- literatura zgodna z punktem 6 Poradnika dla ucznia.

Ćwiczenie 3

Zarezerwuj miejsca w pociągach międzynarodowych.

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinien:

- 1) zapoznać się z materiałem nauczania w Poradniku oraz skorzystać z innych źródeł informacji,
- 2) przeprowadzić w grupie dyskusję na temat opłat, zasad rezerwacji biletów,
- 3) zarezerwować 18 miejsc dla wycieczki na przejazd „tam” w pociągu „Józef Bem” na trasie Warszawa – Budapeszt,
- 4) dokonać rezerwacji miejsc na przejazd „tam i z powrotem” w pociągu „Wawel” na trasie Kraków – Berlin dla 22 osobowej wycieczki,
- 5) zamówić bilety na przejazd „tam” w pociągu „Wawel” na trasie Kraków – Berlin dla 18 osobowej wycieczki,
- 6) opracować i przedstawić wyniki pracy i wnioski.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- sieciowy rozkład jazdy pociągów,
- taryfa osobowo-bagażowa,
- stanowisko komputerowe z dostępem do Internetu,
- literatura zgodna z punktem 6 Poradnika dla ucznia.

4.3.4. Sprawdzian postępów

Czy potrafisz:

	Tak	Nie
1) określić podstawy prawne funkcjonowania przewozów międzynarodowych?	☐	☐
2) określić zasady przejazdu dzieci i młodzieży?	☐	☐
3) wymienić terminy ważności biletów międzynarodowych?	☐	☐
4) określić wpływ zmiany drogi przejazdu na cenę biletu?	☐	☐
5) określić zasady naliczania opłat za przejazd?	☐	☐
6) określić zasady rezerwacji grupowych?	☐	☐

4.4. Przewóz osób o charakterze specjalnym i przewóz zwierząt

4.4.1. Materiał nauczania

Bezpłatny przewóz rzeczy

Podróżny, posiadający ważny bilet na przejazd ma prawo zabrać ze sobą do wagonu pasażerskiego i przewieźć bezpłatnie rzeczy, które nie utrudniają przejścia i nie narażają na szkodę innych pasażerów i ich mienia. Dla rozmieszczenia tych rzeczy, podróżny ma prawo rozporządzać przestrzenią nad i pod miejscem, które zajmuje.

Opłacie nie podlegają ponadto:

- rzeczy przewożone w wydzielonych przedziałach klasy 2 pociągów zestawionych z elektrycznych zespołów trakcyjnych (ezt) oraz w wyznaczonych miejscach dla podróżnych z większym bagażem ręcznym w pociągach zestawionych z wagonów bezprzedziałowych,
- wózek dziecięcy, przewożony przez osobę jadącą razem z dzieckiem,
- jedna para nart,
- instrumenty muzyczne, sztalugi i duże teczki rysunkowe.

Jeżeli rzeczy zabierane przez podróżnego do wagonu pasażerskiego nie spełniają warunków określonych wyżej przewożone są odpłatnie pod opieką podróżnego.

Zabrania się przewożenia w pociągach:

- przedmiotów, które mogą wyrządzić szkodę innym pasażerom przez zanieczyszczenie lub uszkodzenie ciała lub ich mienia, albo mogą uszkodzić lub zanieczyścić wagon (np. ostrych narzędzi, przedmiotów o ostrych krawędziach lub otwartych pojemników ze smarami, farbami, itp.),
- przedmiotów mogących przeszkadzać innym pasażerom lub narażać ich na niewygody,
- przedmiotów cuchnących, zapalnych, łatwopalnych, wybuchowych oraz innych materiałów niebezpiecznych,
- przedmiotów wywołujących odczucie odrazy,
- zwłok i szczątków zwłok ludzkich,
- przedmiotów, których przewóz jest zabroniony na podstawie odrębnych przepisów prawa,
- pojazdów z silnikiem spalinowym.

Za wózki i fotele inwalidzkie, z których korzystają w czasie podróży inwalidzi, dzieci i młodzież dotknięte inwalidztwem lub niepełnosprawne, przewoźnik nie pobiera opłat. Warunkiem zastosowania bezpłatnego przewozu jest okazanie jednego z dokumentów stwierdzających inwalidztwo lub niepełnosprawność, wraz z dokumentem tożsamości, jeśli okazany dokument nie umożliwia stwierdzenia tożsamości osoby uprawnionej.

Odpłatny przewóz rzeczy

W wagonach klasy 1 i 2 pociągów nie zestawionych z elektrycznych zespołów trakcyjnych uruchamianych przez przewoźnika przewidzianych w rozkładzie jazdy, na dowolną odległość można przewieźć odpłatnie inne rzeczy o ile ze względu na swoje rozmiary nie utrudniają przejazdu innym podróżnym, np. rower, wózek dziecięcy przewożony przez osobę jadącą bez dziecka.

Przewożone rzeczy nie mogą powodować uszkodzenia i zanieczyszczenia wagonu oraz mienia współpodróżnych. Zamiar odpłatnego przewozu rzeczy, podróżny zobowiązany jest zgłosić w kasie biletowej przed rozpoczęciem podróży lub konduktorowi przed wejściem do pociągu lub niezwłocznie po wejściu.

Na odpłatny przewóz rzeczy:

- kasa biletowa wydaje bilet na jednorazowy przewóz rzeczy lub wózka dziecięcego pod opieką podróżnego;
- konduktor wydaje bilet blankietowy na dopłatę, pobierając opłatę zryczałtowaną za przewóz każdej sztuki, zryczałtowanych za przewóz rzeczy, psa i przesyłek.

Ponadto konduktor pobiera na zasadach ogólnych opłatę za wydanie w pociągu biletu. W przypadku, gdy podróżny nie uprzedził konduktora o zamiarze przewozu rzeczy oprócz opłaty przewozowej, pobiera się również opłatę dodatkową (karną).

Za jednorazowy przewóz psa (każdej wielkości), z wyjątkiem psa – przewodnika osoby niewidomej, którego podróżny zabiera ze sobą do wagonu, przewoźnik pobiera opłatę zryczałtowaną, niezależną od odległości taryfowej. Opłata za ten przewóz wskazana jest w Tabeli opłat zryczałtowanych za przewóz rzeczy, psa i przesyłek.

Za zwierzęta domowe (oprócz psów) przewożone w wagonie nie pobiera się żadnych opłat. Zwierzęta powinny być umieszczone w odpowiednim opakowaniu (w koszach, skrzynkach, klatkach, itp.) zabezpieczających przed wyrządzeniem szkody. Zwierzęta domowe nie mogą być uciążliwe dla pasażerów. Za ujawnionego w pociągu pasażerskim psa, przewożonego bez ważnego biletu, albo w liczbie większej niż jeden pies na jednego dorosłego podróżnego, pobiera się oprócz odpowiednich opłat opłatę karną.

Przewóz rowerów

Zamiar przewozu roweru, podróżny zobowiązany jest zgłosić w kasie biletowej przed rozpoczęciem podróży lub konduktorowi przed wejściem do pociągu lub niezwłocznie po wejściu. Rower można przewieźć:

- w wagonie (przedziale) przystosowanym do przewozu rowerów,
- w pierwszym przedsiönku pierwszego wagonu lub ostatnim przedsiönku ostatniego wagonu w składzie pociągu,
- w przedziale lub w wyznaczonym miejscu, dla podróżnych z większym bagażem ręcznym, na podstawie biletu na przewóz roweru.

Przewóz roweru odbywa się pod nadzorem podróżnego. Rower nie może przeszkadzać współpodróżnym i powodować uszkodzeń lub zanieczyszczeń wagonu.

Przy zakupie biletu lub do okazanego biletu na przejazd:

- ze zryczałtowaną opłatą lub
- biletu sieciowego tygodniowego imiennego, podróżny może nabyć w kasie biletowej bilet ze zryczałtowaną opłatą za wielokrotny lub jednorazowy przewóz roweru.

W pociągach osobowych, przy przejazdach na odległość do 100 km, rowery można przewozić na podstawie miesięcznego biletu na przewóz roweru.

W pociągu, konduktor wydaje podróżnemu przewożącemu rower bilet blankietowy na dopłatę, pobierając opłatę zryczałtowaną (niezależną od odległości), za jednorazowy przewóz roweru. Ponadto konduktor pobiera na zasadach ogólnych opłatę za wydanie w pociągu biletu blankietowego.

W przypadku ujawnienia w pociągu podróżnego, który przewozi rower bez uiszczenia opłaty za jego przewóz, oprócz opłaty za przewóz roweru, pobiera się również opłatę dodatkową (karną).

Przesyłki bagażowe

Podróżni na ogół nadają do przewozu rzeczy, które przewyższają wagowe lub objętościowe normy ustalone dla bagażu ręcznego. Nie oznacza to jednak, że przesyłka bagażowa nie może zawierać takich właśnie drobniejszych przedmiotów. Nie może ona natomiast być cięższa niż 200 kg w całej przesyłce i 50 kg w poszczególnych sztukach. Ograniczenie masy sztuk bagażu podyktowane jest względami bhp.

W ekspedycjach bagażowych i na peronach nie stosuje się urządzeń mechanicznych, lecz przenosi i ładuje się bagaż ręcznie. Ograniczenie masy poszczególnych sztuk nie dotyczy przesyłek ładowanych i wyładowywanych z pociągu przez samych podróżnych, a zwłaszcza motocykli i łodzi sportowych.

Przewóz przesyłki bagażowej jest przedmiotem odrębnej umowy zawartej między przewoźnikiem a podróżnym. Mimo odrębności umowa ta nie jest umową samodzielną, lecz umową dodatkową do umowy głównej obejmującej przewóz podróżnego. Wyraża się to przede wszystkim w zależności zawarcia umowy przewozu przesyłki bagażowej od zawarcia umowy głównej. Przedstawia się to podobnie jak w wypadku umów dodatkowych o rezerwowane miejsce do siedzenia, leżenia lub sypialne. Jest umową zawieraną przez przystąpienie do typowych warunków określonych w postanowieniach prawa przewozowego i taryfy. Jest także umową odpłatną i wzajemną co oznacza, że świadczenie pieniężne podróżnego ma być ekwiwalentem usługi wykonywanej przez przewoźnika.

Umowa jest zawierana w formie pisemnej. Dla jej ważności wymagane jest sporządzenie przez przewoźnika i wydanie podróżnemu dokumentu przewozowego świadczącego o przyjęciu przesyłki i skonkretyzowaniu warunków umowy obejmujących:

- przedmiot tej umowy,
- relację przewozu,
- dane niezbędne do ustalenia terminu przewozu, tj. datę nadania i numer pociągu, którym przesyłka ma być wieziona,
- wysokość należności przewozowych.

Między umową przewozu przesyłki bagażowej, a umową przewozu osób występują także różnice. Do zawarcia umowy przewozu przesyłki bagażowej nie wystarczy tylko zgodne ustalenie przez strony szczegółowych warunków przewozu. Konieczne jest jeszcze oddanie (przekazanie) kolei przedmiotów przeznaczonych do przewozu. Zgodnie z obowiązującymi przepisami kolejowego prawa przewozowego umowę przewozu przesyłki bagażowej uważa się za zawartą, gdy kolej przyjmie do przewozu przesyłkę i po ustaleniu jej masy oraz opłaceniu kosztów przewozu wyda podróżnemu dokument przewozowy. Takie uregulowanie kwestii zawarcia umowy przewozu przesyłki bagażowej zbliża tę umowę do umowy przewozu przesyłki towarowej.

Umowę przewozu przesyłki bagażowej zawiera się z reguły w punkcie handlowym w ekspedycji bagażowej, gdzie również najczęściej następuje przekazanie przesyłki kolei. Umowa przewozu przesyłki bagażowej może być także zawarta przy pociągu, np. ma przystanku nie obsadzonym lub w pociągu (w razie ujawnienia nadwyżki bagażu ręcznego, którą przekazuje się do wagonu bagażowego). Przesyłki bagażowe przewozi się pociągami przystosowanymi do przewozu takich przesyłek, tj. pociągami prowadzącymi wagony bagażowe lub wagony, w których jest wydzielone pomieszczenie lub część przedziałów przeznaczona dla przesyłek bagażowych.

Podróżny ma prawo wskazać pociąg, którym przesyłka ma być wysłana. Jeżeli nie korzysta on z tego uprawnienia i nie wskaże pociągu, kolej przewozi przesyłkę bagażową najbliższym pociągiem, w którym taki przewóz jest możliwy. Podróżny jest obowiązany wskazać stację przeznaczenia i drogę przewozu, jeżeli bilet na przejazd jest ważny do miejscowości, w której znajduje się kilka stacji lub jeżeli przewóz możliwy jest kilkoma drogami przewozu.

Dokumenty przewozowe przesyłki bagażowej

Dokumentem przewozowym nazywa się każdy pisemny dowód zawarcia umowy przewozu. Potwierdza on także przyjęcie przesyłki przez przewoźnika i pozwala na ustalenie takich elementów treści umowy, jak przedmiot przewozu, relacja oraz wysokość należności przewozowych.

Dokument przewozowy jest najczęściej również dowodem opłacenia należności przez klienta, legitymacją uprawniającą do rozporządzania przesyłką (np. w razie zmiany umowy lub przeszkód w przewozie), odbioru przesyłki po przewozie lub do występowania wobec kolei z roszczeniami w razie niewykonania lub nienależytego wykonania umowy.

Liczba funkcji i zakres możliwości dowodowych dokumentu przewozowego zależy od szczegółowości danych zamieszczonych w tym dokumencie. Wszystkie dokumenty przewozowe na przesyłki bagażowe są drukami ścisłej rejestracji. Podstawowym dokumentem przewozowym dla przesyłek bagażowych jest kwit bagażowy.

Kwit bagażowy, jako kompletny dokument, składa się z trzech części:

- grzbietu, który pozostaje na stacji nadania,
- kwitu właściwego, który wydaje się podróżnemu,
- ceduły, która towarzyszy przesyłce w drodze do stacji przeznaczenia.

Poszczególne egzemplarze kwitów (ceduły i grzbietów) zamieszczone na jednej kartce bloku mają jednakową numerację, różnią się natomiast oznaczeniami literowymi A, B, C. Każdy egzemplarz kwitu, ceduły i grzbietu ma po 2 odcinki, oddzielone perforacją, przeznaczone do naklejania na sztukach przesyłki bagażowej. Każdy odcinek oznaczony jest literą i numerem kwitu (ceduły i grzbietu).

Kwit bagażowy zawiera rubryki do wpisania następujących danych:

- nazwy stacji nadania,
- nazwy stacji przeznaczenia,
- nazw stacji pośrednich dla oznaczenia drogi przewozu,
- odległości taryfowej,
- daty nadania,
- numer biletu, na podstawie którego przyjęto bagaż do przewozu,
- numeru pociągu, na który przesyłkę nadano,
- liczby sztuk, masy i rodzaju opakowania przesyłki,
- wysokości należności za przewóz,
- kwoty deklarowanej wartości całej przesyłki i ewentualnie poszczególnych sztuk,
- stanu przesyłki w razie uszkodzenia lub wadliwości opakowania
- oświadczenia podróżnego co do odpowiedzialności w tym względzie.

Kwit bagażowy wypełnia kasjer bagażowy odprawiający przesyłkę, po czym odciska stempel stacji z datą nadania i wydaje właściwy kwit podróżnemu, cedułę dołącza do przesyłki, a grzbiet pozostawia w bloku.

Przesyłki konduktorskie

Aby nadać przesyłkę należy:

- przygotować paczkę ważącą do 10 kg, o wymiarach do 20x40x50 cm, a jeżeli jest to rulon maksymalne wymiary nie mogą przekraczać: 150 cm x 20 cm średnicy. Wartość paczki nie może przekraczać czterdziestokrotności opłaty za przewóz przesyłki konduktorskiej,
- paczkę oznaczyć imieniem i nazwiskiem lub nazwą firmy nadawcy i odbiorcy, nazwą stacji nadania i odbioru przesyłki oraz zawartości przesyłki.

Przesyłkę można nadać bezpośrednio u kierownika pociągu lub w stacjonarnym punkcie przyjęcia przesyłek konduktorskich, za dodatkową opłatą. O nadaniu przesyłki należy

poinformować adresata, który powinien ją odebrać od kierownika pociągu na stacji, do której została nadana lub ze stacjonarnego punktu przyjąć przesyłek.

Przesyłki konduktorskie przewożone są na obszarze Polski w pociągach EuroCity (EC), InterCity (IC), ekspresowych (Ex) oraz innych oznaczonych w rozkładzie jazdy symbolem „K”. W przypadku nie zgłoszenia się odbiorcy przesyłki na stacji przeznaczenia, na której:

- uruchomiony jest stacjonarny punkt, który obsługuje dany pociąg – przesyłkę odbiera w zastępstwie klienta pracownik punktu stacjonarnego,
- nie ma punktu stacjonarnego i nie zgłasza się pracownik stacji – przesyłka przewożona jest do najbliższej stacji, na której znajduje się stacjonarny punkt. Stacje, na których uruchomiony jest stacjonarny punkt przyjęcia przesyłek konduktorskich, oznaczono w rozkładzie jazdy pociągów (Alfabetyczny spis stacji i przystanków), symbolem „K”.

Miejsce przyjmowania i wydawania tych przesyłek oznaczone jest tablicą „Przesyłki konduktorskie”. Opłata za przewóz przesyłki konduktorskiej, za jej nadanie do pociągu lub odebranie z pociągu oraz inne opłaty dodatkowe określone są w taryfach.

Opłatę za przewóz przesyłki konduktorskiej, nadanej bezpośrednio do pociągu, pobiera przy nadaniu kierownik pociągu/konduktor. Kierownik pociągu/konduktor może odmówić przyjęcia przesyłki do przewozu, jeżeli nadawca nie posiada odliczonej należności.

W przypadku nadania przesyłki konduktorskiej w punkcie stacjonarnym, opłatę za przewóz oraz opłatę za nadanie do pociągu, pobiera przy nadaniu pracownik tego punktu.

W przypadku odebrania przesyłki konduktorskiej z pociągu przez pracownika punktu stacjonarnego, opłatę za odebranie z pociągu, pobiera przy wydaniu pracownik tego punktu.

Przesyłki z hasłem „na ratunek życia”

Przesyłki leków ratujących życie o masie do 5 kg oraz krwi, preparatów krwiopochodnych i innych przesyłek – hasło „na ratunek życia” o masie do 10 kg nadawanych do przewozu (w jednej sztuce) przez PCK, zakłady publicznej opieki zdrowotnej (klinika, szpital, lekarz pogotowia ratunkowego), Centralę Farmaceutyczną „Cefarm”, Centralnego Ośrodka Dyspozycyjnego Krwi Instytutu Hematologicznego w Warszawie, przewoźnik przewozi na podstawie biletu blankietowego na dopłatę.

Przesyłki te przyjmuje do przewozu kierownik pociągu/konduktor. Opłatę za przewóz przesyłki określa taryfa.

Przejazdy jednorazowe w oddzielnych wagonach

Wnioski o przydzielenie oddzielnych wagonów (tj. oddanych do wyłącznej dyspozycji zamawiającego), włączanych do pociągów regularnego kursowania, przewoźnik uwzględnia w miarę możliwości eksploatacyjnych. Przydzielane mogą być wagony z miejscami do siedzenia, sypialne, z miejscami do leżenia, restauracyjne, barowe, itp. Ubiegający się o przydzielenie oddzielnego wagonu powinien, najpóźniej na 7 dni przed terminem zamierzonego wyjazdu, zwrócić się z pisemnym wnioskiem do przewoźnika. O możliwości przydzielenia oddzielnego wagonu zawiadamia on zamawiającego, wyznaczając jednocześnie termin uiszczenia we wskazanej kasie biletowej opłaty za przydzielenie oddzielnego wagonu i przedstawienia dowodu wpłaty (faktury VAT).

Przewoźnik obowiązany jest zawiadomić zamawiającego również o braku możliwości zrealizowania wniosku. W razie nie przedstawienia przewoźnikowi we wskazanym terminie dowodu uiszczenia opłaty za przydzielenie oddzielnego wagonu, wniosek uważa się za nieaktualny. Przydzielone wagony przewoźnik oznacza nalepkami z napisem „ZAREZERWOWANY”. Co najmniej na 24 godziny przed zamierzonym wyjazdem, zamawiający oddzielny wagon obowiązany jest nabyć bilet na przejazd w danej klasie

i kategorii pociągu dla rzeczywistej liczby osób jadących w tym wagonie, z zastosowaniem opłat normalnych lub ulgowych, w zależności od indywidualnych uprawnień podróżnych.

Opłaty za przejazd w oddzielnym wagonie innego przewoźnika, właściciel pociągu pobiera na podstawie kalkulacji sporządzonej przez właściciela wagonu. Zaświadczenie na zamówiony wagon wraz z biletem na przejazd w oddzielnym wagonie, należy bezzwłocznie po wykupieniu biletu przedłożyć wyznaczonemu pracownikowi przewoźnika. W przeciwnym razie przydzielony wagon nie zostanie włączony do pociągu. W uzasadnionych przypadkach ubiegający się o przydzielenie oddzielnego wagonu może złożyć pisemny wniosek później niż na 7 dni przed terminem zamierzonego wyjazdu.

Jeżeli przewoźnik ma możliwość zrealizowania zamówienia, uwzględnia wnioski pod warunkiem uprzedniego wpłacenia w wyznaczonej kasie zarówno opłaty za przydzielenie wagonu, jak i opłaty za przejazd oraz przedłożenia do wglądu dowodów uiszczenia tych należności. W razie przydzielenia oddzielnego wagonu na przejazd do kilku stacji przeznaczenia opłaty, o których mowa oblicza się oddzielnie za każdy odcinek przejazdu. Za każde włączenie do pociągu i wyłączenie z pociągu oddzielnego wagonu przewoźnik pobiera opłatę dodatkową.

Za konwojowanie przydzielonego wagonu – na życzenie zamawiającego lub ze względów służbowych przewoźnik pobiera opłatę dodatkową.

Za próżny przebieg wagonu dostarczonego z: innej stacji do stacji wyjazdu pociągu, od stacji włączenia wagonu do pociągu do stacji wsiadania podróżnych, bądź od stacji wysiadania podróżnych do stacji postoju wagonu, przewoźnik pobiera opłaty za każdy kilometr taryfowy przebiegu tego wagonu w stanie próżnym. Opłaty te oblicza się za łączną odległość próżnego przebiegu. Za trzymanie, na żądanie zamawiającego, przydzielonego wagonu w pogotowiu ponad 24 godziny do jego dyspozycji na stacji wyjazdu, na stacji pośredniej lub na stacji przeznaczenia, przewoźnik pobiera opłatę dodatkową.

Przydzielone wagony nie mogą być podczas postojów na stacjach wykorzystywane do celów noclegowych. Osoby odbywające przejazd w oddzielnym wagonie mają prawo zabrać ze sobą i przewozić bezpłatnie rzeczy, pod warunkiem że nie powodują one zanieczyszczenia lub uszkodzenia wyposażenia wagonu. W przeciwnym wypadku odpowiedzialność ponosi zamawiający wagon. Przewóz rzeczy odbywa się wyłącznie pod nadzorem podróżnych.

Opłata za przydzielenie oddzielnych wagonów podlega zwrotowi w przypadku:

- nie przydzielenia wagonu,
- rezygnacji z wagonu przez zamawiającego, co najmniej na 48 godzin przed terminem wyjazdu.

W powyższym przypadku od opłaty podlegającej zwrotowi potrąca się 10% tytułem odstępnego. Opłata za przydzielenie oddzielnego wagonu nie podlega zwrotowi, jeżeli zamawiający rezygnuje z wagonu w terminie krótszym niż 48 godzin.

Przejazdy wielokrotne w oddzielnych wagonach

Dla przejazdów wielokrotnych przewoźnik wynajmuje w miarę możliwości eksploatacyjnych oddzielne wagony – na podstawie umów zawieranych na okres nie krótszy niż jeden miesiąc i nie dłuższy niż jeden rok, na następujących warunkach:

- a) ubiegający się o wynajęcie wagonu dla wielokrotnych przejazdów powinien zwrócić się, najpóźniej na 30 dni przed terminem zamierzonego rozpoczęcia używania wagonu, do przewoźnika z pisemnym wnioskiem,
- b) wniosek o wynajęcie wagonu powinien zawierać między innymi:
  - rodzaj żadanego wagonu,
  - cel wynajęcia wagonu,
  - przewidywaną częstotliwość i odległość przejazdów,

- szczególne wymagania najemcy,
- okres najmu wagonu.

W razie braku możliwości uwzględnienia wniosku przewoźnik obowiązany jest zawiadomić o tym zamawiającego.

W przypadku uwzględnienia wniosku przewoźnik zawiera umowę z najemcą. Umowa najmu wagonu powinna zawierać między innymi:

- numer i określenie rodzaju wynajętego wagonu,
- stacje postoju wagonu,
- dopuszczalną liczbę osób, którą można przewozić w wynajętym wagonie,
- warunki korzystania z wynajętego wagonu, z zaznaczeniem zakazu wykorzystywania go w celach noclegowych podczas postoju na stacjach,
- sposób i terminy płacenia należności za wynajęcie wagonu, za przejazdy i za świadczenia dodatkowe,
- okres najmu wagonu,
- wykaz inwentarza.

Umowę sporządza się w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach, po jednym dla każdej ze stron. Nie mogą być wynajmowane wagony, które w przewidywanym czasie najmu podlegają okresowej rewizji technicznej.

Do obowiązków najemcy należy utrzymanie w czystości wynajętego wagonu. Najemca odpowiada za uszkodzenia inwentarza wagonu, które nie wynikły z naturalnego użytkowania oraz za zanieczyszczenia wagonu. Przy korzystaniu z wynajętego wagonu najemca powinien przestrzegać przepisów przeciwpożarowych, wskazanych przez przewoźnika.

Za szkody wynikłe z nieprzestrzegania tych przepisów najemca ponosi pełną odpowiedzialność. Przewoźnik obowiązany jest w okresie najmu utrzymywać wagon w gotowości technicznej i zdolności do ruchu w pociągach, utrzymywać z zewnątrz w należytej czystości, wyposażać go w wodę, węgiel lub gaz, zapewnić sprawność instalacji elektrycznej na okresy każdorazowego włączenia wagonu do pociągów i ogrzewać w czasie jazdy w okresie ogrzewania pociągów pasażerskich.

Za dodatkowe wyposażenie wagonu – na życzenie najemcy w wodę, węgiel, energię elektryczną lub gaz, poza przebiegiem wagonu w pociągu przewoźnik pobiera opłaty dodatkowe, ustalone w umowie najmu. Koszt ewentualnego technicznego przystosowania wynajętego wagonu do szczególnych wymagań najemcy, jak również koszt przebudowy wagonu po okresie najmu w celu doprowadzenia go do pierwotnego stanu obciąża w całości najemcę i powinien być pokryty według kosztorysu przewoźnika przed rozpoczęciem przebudowy.

Co najmniej na 12 godzin przed mającym nastąpić wyjazdem, najemca obowiązany jest wykupić w kasie biletowej stacji wyjazdu bilet na przejazd takim pociągiem, do którego wagon zostanie włączony. Należy bezzwłocznie przedłożyć bilet osobie wskazanej przez przewoźnika, w przeciwnym wypadku wagon nie zostanie włączony do pociągu. Przewoźnik pobiera od najemcy opłatę za:

- każde włączenie do pociągu i wyłączenie z pociągu wynajętego wagonu,
- konwojowanie wynajętego wagonu – na życzenie najemcy lub też ze względów służbowych.

Pociągi nadzwyczajne

Przewoźnik uruchamia na zamówienie, w miarę możliwości eksploatacyjnych, pociągi nadzwyczajne dla przejazdów jednorazowych grup podróżnych, jeżeli wniosek o uruchomienie pociągu nadzwyczajnego był złożony na piśmie do przewoźnika, co najmniej na 14 dni przed zamierzonym terminem wyjazdu pociągu. Wniosek ten powinien zawierać:

- nazwisko i adres zamawiającego (nazwę i adres instytucji),
- cel i relację przejazdu,
- rodzaj i klasę wagonów,
- nazwę stacji wyjazdu oraz stacji, na których przewidywane jest wsiadanie lub wysiadanie uczestników grupowego przejazdu,
- liczbę osób,
- imię i nazwisko oraz adres osoby odpowiedzialnej za grupę,
- inne wymagania szczegółowe (np. miejsca zatrzymania pociągu na szlaku w celu wykonania zdjęć fotograficznych).

O możliwości przydzielenia pociągu nadzwyczajnego przewoźnik zawiadamia zamawiającego i wyznaczając termin uiszczenia w określonej kasie opłaty za przydzielenie pociągu nadzwyczajnego i przedłożenia dowodu wpłaty. W razie nie przedstawienia we wskazanym terminie dowodu uiszczenia opłaty za przydzielenie pociągu nadzwyczajnego, wniosek uważa się za nieaktualny.

Przewoźnik obowiązany jest zawiadomić zamawiającego również o braku możliwości zrealizowania wniosku. Pociąg nadzwyczajny zestawia się z co najmniej 3 wagonów. Na życzenie zamawiającego przewoźnik uruchamia pociąg zestawiony z mniejszej liczby wagonów, jednak pobierana jest opłata za minimum 3 wagony.

Pociąg nadzwyczajny może składać się z wagonów z miejscami do siedzenia, z miejscami do leżenia, sypialnych, itp. oraz z wagonów bagażowych a także z wagonów prywatnych i z wagonów innych przewoźników (w porozumieniu z właścicielem wagonu, według przedłożonej przez niego kalkulacji).

Za przejazd grupy podróżnych w pociągu nadzwyczajnym oraz za inne wagony włączone do tego pociągu na życzenie zamawiającego przewoźnik pobiera opłaty według liczby wagonów i kilometrów taryfowych ich przebiegu oraz za każdy kilometr taryfowy przebiegu lokomotywy.

W razie próżnego przebiegu pociągu nadzwyczajnego na części drogi, za odcinek ten pobiera się opłaty za każdy wagon i kilometr taryfowy próżnego przebiegu wagonów oraz za każdy kilometr taryfowy przebiegu lokomotywy na tym odcinku.

Opłat tych nie pobiera się, jeżeli przejazd próżnego pociągu nadzwyczajnego odbywa się między stacjami tej samej miejscowości. Jeżeli do stacji wyjazdu uczestników grupowego przejazdu dostarczone są wagony z innych stacji za ich próżny przebieg od stacji postoju do stacji wyjazdu pociągu nadzwyczajnego oraz za przebieg powrotny po rozwiązaniu pociągu przewoźnik może pobrać opłaty przewozowe.

W przypadku włączenia do pociągu nadzwyczajnego wagonów sypialnych lub z miejscami do leżenia, przewoźnik pobiera, oprócz opłat za przebieg, również opłaty za miejsca sypialne lub do leżenia.

Za konwojowanie poszczególnych wagonów na życzenie zamawiającego lub ze względów służbowych przewoźnik pobiera opłatę dodatkową. Jeżeli uwzględniono wniosek o uruchomienie pociągu nadzwyczajnego, zamawiający opłaca w wyznaczonej kasie biletowej należność najpóźniej na 24 godziny przed mającym nastąpić uruchomieniem pociągu nadzwyczajnego. Następnie we wskazanym terminie zamawiający obowiązany jest przedłożyć osobie wskazanej przez przewoźnika cedulę biletu zbiorowego, w przeciwnym razie uważa się pociąg za odwołany przez zamawiającego.

Wyznaczona kasa biletowa dokonuje odprawy na przejazd „tam i z powrotem”, przy czym czas ważności biletu zbiorowego jest równy okresowi, na jaki został ustalony przejazd pociągu nadzwyczajnego.

Osoby odbywające przejazd w pociągu nadzwyczajnym mają prawo zabrać ze sobą do wagonów pasażerskich i przewozić bezpłatnie rzeczy pod warunkiem, że nie powodują one zanieczyszczenia lub uszkodzenia wyposażenia tych wagonów, w przeciwnym wypadku odpowiedzialność ponosi zamawiający pociąg. Przewóz rzeczy odbywa się wyłącznie pod nadzorem podróżnych.

Jeżeli przewoźnik na życzenie zamawiającego włącza wagon bagażowy do pociągu, przewóz rzeczy w takim wagonie odbywa się pod nadzorem i na wyłączną odpowiedzialność organizatora przejazdu. W uzasadnionych przypadkach ubiegający się o przydzielenie pociągu nadzwyczajnego może złożyć pisemny wniosek później niż na 14 dni przed terminem zamierzonego wyjazdu. Jeżeli przewoźnik ma możliwość zrealizowania zamówienia uwzględnia wniosek pod warunkiem uprzedniego wpłacenia w wyznaczonej kasie biletowej zarówno opłaty za przydzielenie pociągu, jak i opłaty za przebieg pociągu oraz przedłożenia do wglądu dowodów zapłacenia tych należności.

Składy pociągów nadzwyczajnych nie mogą być wykorzystywane do celów noclegowych podczas postojów na stacjach. Przewoźnik może na życzenie zamawiającego przeprowadzać prace manewrowe w obrębie stacji lub na szlaku dla celów specjalnych (np. kinematograficznych). Za wykonanie operacji manewrowych pobiera się opłaty.

Opłata za przydzielenie pociągu nadzwyczajnego podlega zwrotowi w przypadku:

- nie przydzielenia pociągu przez przewoźnika,
- rezygnacji z pociągu przez zamawiającego co najmniej na 7 dni przed terminem wyjazdu.

W takim wypadku od opłaty podlegającej zwrotowi potrąca się 50% tytułem odstępnego, jeżeli zamawiający zrezygnuje z pociągu w terminie krótszym niż 7 dni – opłata za przydzielenie pociągu nadzwyczajnego nie podlega zwrotowi.

Przejazdy w wagonach prywatnych

Wniosek o włączenie wagonu prywatnego do pociągu regularnego kursowania, właściciel wagonu składa do przewoźnika co najmniej na 7 dni przed terminem zamierzonego wyjazdu. Wniosek powinien zawierać:

- nazwę i adres właściciela,
- relacje przejazdu,
- datę wyjazdu i powrotu,
- pociągi, do których ma być włączony wagon.

Przewoźnik uwzględnia wnioski w miarę możliwości eksploatacyjnych. Zawiadamia również właściciela wagonu o uwzględnieniu wniosku, wyznaczając jednocześnie termin i miejsce uiszczenia opłat za włączenie i przebieg wagonu oraz przedstawienia dowodu wpłaty. Przewoźnik obowiązany jest zawiadomić zamawiającego również o braku możliwości zrealizowania wniosku.

Jeżeli właściciel nie przedstawi przewoźnikowi we wskazanym terminie dowodu uiszczenia opłat wniosek uważa się za nieaktualny. Za przebieg wagonu prywatnego zarówno w pociągu regularnego kursowania, jak i w pociągu nadzwyczajnym, opłaty pobiera się jak za przebieg wagonów przewoźnika w pociągu nadzwyczajnym lub na warunkach uzgodnionych. Nie pobiera się opłat za bilety.

W uzasadnionych przypadkach właściciel wagonu może złożyć wniosek o włączenie wagonu prywatnego później niż na 7 dni przed zamierzonym terminem wyjazdu. Jeżeli przewoźnik ma możliwość zrealizowania wniosku, uwzględnia go pod warunkiem uprzedniego wpłacenia w wyznaczonej kasie biletowej zarówno opłaty za włączenie wagonu, jak i opłaty za jego przebieg oraz przedłożenia do wglądu dowodów uiszczenia tych należności. Za każdą czynność włączenia do pociągu i wyłączenia z pociągu wagonu prywatnego przewoźnik pobiera opłatę dodatkową.

Jeżeli wagon prywatny pozostaje na stacji ponad 24 godziny, za zajęcie torów stacyjnych pobierane są opłaty w wysokości każdorazowo uzgodnionej z dysponentem tych torów.

Wagon nie może być podczas postoju na stacji wykorzystywany do celów noclegowych.

Opłata za włączenie wagonu podlega zwrotowi w przypadku:

- nie włączenia wagonu przez przewoźnika,
- rezygnacji właściciela z włączenia wagonu co najmniej na 48 godzin przed terminem wyjazdu.

W takim wypadku od opłaty podlegającej zwrotowi potrąca się 10% tytułem odstępnego. Jeżeli właściciel rezygnuje z włączenia wagonu w terminie krótszym niż 48 godzin – opłata nie podlega zwrotowi.

4.4.2. Pytania sprawdzające

Odpowiadając na pytania, sprawdzisz, czy jesteś przygotowany do wykonania ćwiczeń.

1. Jakie rzeczy nie podlegają opłacie za przewóz?
2. Jakich rzeczy nie wolno przewozić podróżnemu?
3. Kogo należy powiadomić o odpłatnym przewozie rzeczy przez podróżnego?
4. Czy potrafisz wskazać podstawę prawną pobierania opłat za przewóz rzeczy?
5. Jakie zwierzęta można przewieźć bezpłatnie?
6. Jakie są warunki przewozu rowerów?
7. Co to jest przesyłka bagażowa?
8. Jakie informacje zawiera kwit bagażowy?
9. Jakie są warunki nadawania przesyłek konduktorskich?
10. Gdzie można nadać przesyłkę konduktorską?

4.4.3. Ćwiczenia

Ćwiczenie 1

Oblicz należności za przewóz bagażu pod opieką podróżnego.

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) zapoznać się z materiałem nauczania w Poradniku oraz skorzystać z innych źródeł informacji,
- 2) przeprowadzić w grupie dyskusję na temat opłat, zasad przewożenia bagażu przez podróżnego,
- 3) wypisać bilet na przewóz roweru na odległość 24 km. (jako kierownik pociągu osobowego),
- 4) zareagować na przewóz przez podróżnego psa bulteriera (jako kierownik pociągu),
- 5) zareagować na przewóz przez podróżnego kota w koszyczku (jako kierownik pociągu),
- 6) opracować i przedstawić wyniki pracy i wnioski.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- taryfa osobowo-bagażowa,
- stanowisko komputerowe z dostępem do Internetu,
- literatura zgodna z punktem 6 Poradnika dla ucznia.

Ćwiczenie 2

Przyjmij przesyłkę konduktorską.

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) zapoznać się z materiałem nauczania w Poradniku oraz skorzystać z innych źródeł informacji,
- 2) przeprowadzić w grupie dyskusję na temat opłat, zasad przewożenia przesyłek konduktorskich,
- 3) wynotować wszystkie warunki dotyczące przyjmowania i wydawania przesyłek konduktorskich,
- 4) przyjąć paczkę o masie 9,5 kg i dokonać wszystkich niezbędnych do tego czynności,
- 5) opracować i przedstawić wyniki pracy i wnioski.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- taryfa osobowo-bagażowa,
- stanowisko komputerowe z dostępem do Internetu,
- literatura zgodna z punktem 6 Poradnika dla ucznia.

Ćwiczenie 3

Wynajmowanie wagonu na przejazdy wielokrotne.

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) zapoznać się z materiałem nauczania w Poradniku oraz skorzystać z innych źródeł informacji,
- 2) przeprowadzić w grupie dyskusję na temat opłat, zasad wynajmu wagonów pasażerskich,
- 3) wynająć wagon klasy pierwszej do cotygodniowego weekendowego wyjazdu na Jezioro Zegrzyńskie z Radomia, wyjazdy odbywać się będą od pierwszego tygodnia czerwca do ostatniego tygodnia sierpnia,
- 4) wynająć wagon na tygodniową wycieczkę z Krakowa nad morze zakładając, że wyprawa zaczyna się w Gdańsku, a kończy na Helu, podróż powrotna odbywa się bezpośrednio, wycieczka ma odbyć się w ostatnim tygodniu lipca,
- 5) opracować i przedstawić wyniki pracy i wnioski.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- taryfa osobowo-bagażowa,
- stanowisko komputerowe z dostępem do Internetu,
- literatura zgodna z punktem 6 Poradnika dla ucznia.

4.4.4. Sprawdzian postępów

Czy potrafisz:

	Tak	Nie
1) wymienić rzeczy bezpłatnie przewożone przez podróżnego?	☐	☐
2) wymienić rzeczy, których nie wolno przewozić w pociągach?	☐	☐
3) określić dokumenty uprawniające do bezpłatnego przewozu bagażu?	☐	☐
4) wymienić zasady przewozu bagażu pod opieką podróżnego?	☐	☐
5) określić zasady przewozu rowerów?	☐	☐
6) zdefiniować pojęcie przesyłki bagażowej?	☐	☐
7) określić części składowe umowy przewozu bagażu?	☐	☐
8) wymienić części kwitu bagażowego?	☐	☐
9) odczytać dane zawarte w kwicie przewozowym?	☐	☐
10) wymienić cechy przesyłki konduktorskiej?	☐	☐
11) opisać postępowanie przy przesyłce konduktorskiej?	☐	☐